

1338

ZARZĄDZENIE PRZEWODNICZĄCEGO PAŃSTWOWEJ KOMISJI PLANOWANIA GOSPODARCZEGO

z dnia 14 listopada 1951 r.

w sprawie zasad rozliczenia między przedsiębiorstwami wykonawczymi budowlano-montażowymi a zlecającymi roboty budowlano-montażowych z tytułu kosztów wynikłych z zatrudnienia robotników zamiejscowych.

Na podstawie § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1949 r. w sprawie zakresu działania Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego (Dz. U. R. P. Nr 26, poz. 190) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Zatrudnienie robotników zamiejscowych dopuszczalne jest za zgodą ministra właściwego dla wykonawcy, po uprzednim stwierdzeniu braku miejscowych sił roboczych przez oddział zatrudnienia właściwego prezydium rady narodowej.

2. Zatrudnienie robotników zamiejscowych niewykwalifikowanych dopuszczalne jest za zgodą ministra (ust. 1) i to jedynie w przypadku, jeżeli mają oni uzupełniać wysokokwalifikowane zespoły.

§ 2. 1. W przypadku stwierdzonej przy zawieraniu umowy o wykonawstwo budowlano-montażowe konieczności zatrudnienia robotników zamiejscowych przedsiębiorstwo ustali preliminarz dodatkowych kosztów wynikających z tego tytułu. Wysokość tych kosztów powinna być ustalona w oparciu o przepisy dotyczące zatrudnienia robotników zamiejscowych i układ zbiorowy obowiązujący w resorcie, którego ministrowi podlega przedsiębiorstwo, bez uwzględnienia narzutów z tytułu kosztów ogólnych i administracji.

2. Przedsiębiorstwo może przedstawić preliminarz kosztów, o których mowa w ust. 1, po zawarciu umowy lub wprowadzić do przedstawionego przy zawarciu umowy preliminarza zmiany jedynie w przypadku, jeżeli właściwe organa zatrudnienia stwierdzą w porozumieniu z terenowymi organami planowania gospodarczego, że na podstawie terenowego bilansu siły roboczej zachodzi konieczność werbunku lub zwiększenia ilości werbowanych robotników zamiejscowych.

3. Przedsiębiorstwo przedstawi preliminarz kosztów zlecającemu do uzgodnienia w formie kosztorysu dodatkowego, zwanego dalej w skróceniu „kosztorysem”.

4. W przypadku niemożności uzgodnienia kosztorysu przedsiębiorstwu przysługuje prawo odwołania się do nadrzędnej władzy zlecającego. W przypadku niemożności uzgodnienia kosztorysu z nadrzędną władzą zlecającego decyzję wydaje wspólna władza nadrzędna. Jeżeli zlecająca i przedsiębiorstwo podlegają różnym ministrom, w przypadku niemożności uzgodnienia kosztorysu z władzą nadrzędną zlecającego sprawa powinna być rozstrzygnięta w drodze postępowania arbitrażowego.

5. Zlecająca przedstawia kosztorys bankowi finansującemu inwestycje dla każdej budowy objętej jednym tytułem inwestycyjnym. W przypadku braku uzgodnienia kosztorysu, o czym mowa w ust. 4, bank upoważniony jest do pokrywania dodatkowych kosztów

jedynie do wysokości 80% kosztorysu zaproponowanego przez przedsiębiorstwo.

§ 3. 1. Zainteresowani ministrowie wydadzą w terminie do dnia 1 grudnia 1951 r. zarządzenia, określające szczegółowe zasady opracowania kosztorysu w oparciu o obowiązujące przepisy i obowiązujący w resorcie układ zbiorowy.

2. Zarządzenia, o których mowa w ust. 1, określają wskaźniki ustalające dla podległych centralnych zarządów lub jednostek równorzędnych maksymalny stosunek kosztów wymienionych w § 2 ust. 1 do kosztorysu umownego. Wskaźniki te powinny być uzgodnione z Państwową Komisją Planowania Gospodarczego.

§ 4. 1. Koszty objęte kosztorysem będą opłacane przez zlecającego na podstawie oddzielnych rachunków miesięcznych, ujętych w sposób narastający, a sporządzanych w ilości egzemplarzy, wymaganej dla rachunków przejściowych.

2. Wysokość kosztów, o których mowa w ust. 1, będzie określana w rachunkach na podstawie rzeczywiste poniesionych kosztów z tym, że zaliczone zlecającemu koszty nie mogą przekraczać wysokości kosztorysu.

3. W rachunkach nie należy dokonywać żadnych potrąceń. Bank finansujący inwestycje zlecającego będzie pokrywał te rachunki w pełnej wysokości z uwzględnieniem § 2 ust. 5.

* § 5. 1. Zainteresowani ministrowie wydadzą w terminie do dnia 1 grudnia 1951 r. zarządzenia nakazujące podległym przedsiębiorstwom zewidencjonowanie wszystkich budów będących w toku, na których występują zwiększone koszty budowy z tytułu zatrudnienia robotników zamiejscowych, oraz przedstawienie zlecającemu kosztorysów do uzgodnienia.

§ 6. 1. Koszty przedsiębiorstw budowlano-montażowych z tytułu zatrudnienia robotników zamiejscowych, poniesione od dnia 1 stycznia 1951 r. do dnia wejścia w życie niniejszego zarządzenia, będą rozliczone jednym rachunkiem za cały okres zgodnie z § 4 ust. 2 i 3.

2. Rachunki, o których mowa w ust. 1, przed złożeniem ich zlecającemu wymagają sprawdzenia i zatwierdzenia przez centralny zarząd sprawujący nadzór nad przedsiębiorstwem budowlano-montażowym.

§ 7. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 14 listopada 1951 r.

Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego: w z. S. Jędrzychowski

1339

ZARZĄDZENIE MINISTRA FINANSÓW

z dnia 16 października 1951 r.

w sprawie ramowego planu kont dla prowadzonych według zasad rozrachunku gospodarczego państwowych przedsiębiorstw przemysłu średniego i wielkiego na rok 1953.

Na podstawie § 1 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1950 r. w sprawie zakresu działania Ministra Finansów i zmiany zakresu działa-

nia Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego (Dz. U. R. P. z 1950 r. Nr 22, poz. 188 i z 1951 r. Nr 25, poz. 185) oraz na podstawie pkt 2 uchwały Nr 226 Pre-

zydium Rządu z dnia 24 marca 1951 r. w sprawie usprawnienia systemu rachunkowości uspołecznionych przedsiębiorstw umożliwiającego pogłębienie rozrachunku gospodarczego i planowania kosztów własnych (Monitor Polski Nr A-28, poz. 360) zarządza się, co następuje:

§ 1. Wprowadza się na rok 1953 ramowy plan kont dla prowadzonych według zasad rozrachunku gospodarczego państwowych przedsiębiorstw przemysłu

średniego i wielkiego, stanowiący załącznik Nr 1 do niniejszego zarządzenia.

§ 2. Zatwierdza się ogólne zasady funkcjonowania kont wymienionych w ramowym planie kont, o którym mowa w § 1, zawarte w załączniku Nr 2 do niniejszego zarządzenia.

§ 3. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1953 r.

Minister Finansów: K. Dąbrowski

Załącznik Nr 1 do zarządzenia Ministra Finansów z dnia 16 października 1951 r. (poz. 1339).

RAMOWY PLAN KONT DLA PAŃSTWOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU ŚREDNIEGO I WIELKIEGO

Rozdział I — Środki trwałe

- 001 — Środki trwałe,
- 002 — Inwestycje w dzierżawionych środkach trwałych,
- 003 — Umorzenie środków trwałych,
- 004 — Likwidacja środków trwałych.

Rozdział II — Inwestycje i remonty kapitalne

- 011 — Inwestycje rozpoczęte,
- 012 — Materiały na inwestycje,
- 013 — Zaliczki na inwestycje,
- 014 — Inwestycje zakończone,
- 015 — Remonty kapitalne,
- 017 — Finansowanie inwestycji,
- 020 — Rachunki bankowe środków na inwestycje i remonty kapitalne,
- 024 — Fundusze na inwestycje i remonty kapitalne,
- 026 — Kredyty na inwestycje i remonty kapitalne,
- 028 — Dostawcy w zakresie inwestycji i remontów kapitalnych.

Rozdział III — Fundusze własne

- 031 — Fundusz statutowy,
- 032 — Finansowanie środków obrotowych,
- 033 — Dotacje na pokrycie planowych strat,
- 035 — Odprowadzenie nadwyżek środków obrotowych,
- 036 — Przelewy części zysku przeznaczonej dla budżetu,
- 037 — Przelewy części zysku na inwestycje,
- 039 — Odpisy na fundusze specjalnego przeznaczenia.

Rozdział IV — Środki pieniężne

- 041 — Kasa,
- 042 — Czeki obce,
- 043 — Rachunek operacyjny,
- 044 — Akredytywy,
- 045 — Inne rachunki bankowe,
- 046 — Środki pieniężne w drodze,
- 047 — Czeki limitowane.

Rozdział V — Kredyty bankowe

- 051 — Kredyty normatywne,
- 052 — Kredyty ponadnormatywne,
- 053 — Kredyty inkasowe,
- 054 — Inne kredyty,
- 057 — Kredyty przeterminowane.

Rozdział VI — Rozrachunki

- 061 — Należności w inkasie bankowym,
- 062 — Odbiorcy za faktury pozainkasowe,
- 063 — Odbiorcy za faktury nie zapłacone w terminie,
- 064 — Odbiorcy za zaliczki,
- 065 — Dostawcy za faktury inkasowe,
- 066 — Dostawcy za faktury pozainkasowe,
- 067 — Dostawcy za faktury nie zapłacone w terminie,

- 068 — Dostawy nie fakturowane,
- 069 — Dostawcy za zaliczki,
- 071 — Pracownicy za płace,
- 072 — Pracownicy za płace nie podjęte,
- 073 — Pracownicy za sumy do rozliczenia,
- 074 — Inne należności i zobowiązania,
- 075 — Roszczenia sporne,
- 076 — Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat,
- 078 — Manka, ubytki i straty nie zawinione,
- 079 — Kaucje otrzymane.

Rozdział VII — Rozrachunki publiczno-prawne

- 081 — Rozrachunki z tytułu podatków, danin i opłat,
- 082 — Rozrachunki z tytułu ubezpieczeń społecznych,
- 083 — Rozrachunki z tytułu różnic budżetowych,
- 084 — Rozrachunki z innych tytułów publiczno-prawnych.

Rozdział VIII — Rozrachunki wewnętrzno-branżowe

- 091 — Rozrachunki z tytułu wydzielonych środków,
- 092 — Rozrachunki bieżące,
- 093 — Rozrachunki z samodzielnymi oddziałami przedsiębiorstwa,
- 094 — Rozrachunki z tytułu różnic wyrównawczych,
- 095 — Scentralizowane rozrachunki z budżetem.

Rozdział IX — Fundusze specjalnego przeznaczenia

- 101 — Rozliczenie amortyzacji,
- 102 — Fundusz zakładowy,
- 104 — Fundusz popierania produkcji ubocznej,
- 106 — Inne fundusze.

Rozdział X — Rozliczenia międzyokresowe

- 111 — Nakłady przyszłych okresów,
- 112 — Rezerwa na wydatki przyszłych okresów,
- 113 — Dochody przyszłych okresów.

Rozdział XI — Materiały

- 121 — Rozliczenie faktur i materiałów,
- 123 — Materiały podstawowe,
- 125 — Materiały pomocnicze,
- 126 — Paliwo,
- 127 — Części zapasowe maszyn i urządzeń,
- 128 — Przedmioty nietrwałe,
- 129 — Zużycie przedmiotów nietrwałych,
- 131 — Materiały w przerobie,
- 132 — Opakowania,
- 135 — Odpadki,
- 137 — Zapasy nieprzemysłowe,
- 138 — Inwentarz żywy.

Rozdział XII — Płace

141 — Płace podstawowe i dodatkowe.

Rozdział XIII — Produkcja i gospodarka nieprzemysłowa

- 151 — Produkcja podstawowa,
- 152 — Półfabrykaty,
- 153 — Produkcja pomocnicza,
- 154 — Koszty bezpieczeństwa i higieny pracy.
- 155 — Remonty bieżące,
- 158 — Koszty wydziałowe,
- 159 — Koszty ogólnofabryczne,
- 161 — Braki,
- 162 — Przestoje,
- 165 — Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej,
- 167 — Gospodarka nieprzemysłowa.

Rozdział XIV — Wyroby gotowe

- 171 — Wyroby gotowe,
- 172 — Odchylenia od kosztów planowanych,

- 175 — Towary w sieci handlowej,
- 176 — Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w sieci handlowej,
- 179 — Towary wysłane i usługi wykonane.

Rozdział XV — Podatek obrotowy i koszty związane ze sprzedażą

- 181 — Podatek obrotowy i od operacji nietowarowych,
- 182 — Koszty składnic,
- 183 — Inne koszty sprzedaży.

Rozdział XVI — Sprzedaż

- 191 — Sprzedaż wyrobów,
- 192 — Sprzedaż wyrobów produkcji ubocznej,
- 195 — Sprzedaż usług,
- 196 — Sprzedaż materiałów.

Rozdział XVII — Straty i zyski

- 201 — Straty i zyski.

Załącznik Nr 2 do zarządzenia Ministra Finansów z dnia 16 października 1951 r. (poz. 1339).

OGÓLNE ZASADY FUNKCJONOWANIA KONT RAMOWEGO PLANU KONT DLA PAŃSTWOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU ŚREDNIEGO I WIELKIEGO

Rozdział I — Środki trwałe

Rozdział I obejmuje następujące konta:

- 001 — Środki trwałe,
- 002 — Inwestycje w dzierżawionych środkach trwałych,
- 003 — Umorzenie środków trwałych,
- 004 — Likwidacja środków trwałych.

Konta rozdziału I służą do księgowego ujęcia przydzielonych przedsiębiorstwu przez Państwo środków trwałych, niezbędnych do wykonania zadań planowych.

001 — Środki trwałe.

Konto 001 służy do ujęcia środków trwałych w ich wartości inwentarzowej. W bilansie wykazuje się środki trwałe w wartości netto, tzn. po potrąceniu umorzenia środków trwałych (księgowanego na koncie 003).

O zakwalifikowaniu poszczególnych przedmiotów majątkowych do środków trwałych decydują kryteria ustalone w obowiązujących przepisach.

Zwiększenie wartości środków trwałych może nastąpić w wyniku:

- 1) przyjęcia do eksploatacji własnych inwestycji zakończonych,
- 2) nieodpłatnego przejęcia obcych inwestycji we własnych środkach trwałych (wydzierżawionych),
- 3) nieodpłatnego przejęcia środków trwałych od innych przedsiębiorstw lub instytucji państwowych,
- 4) ujawnienia środków trwałych przy inwentaryzacji,
- 5) przeszacowania środków trwałych na zarządzenie władz,
- 6) przekwalifikowania przedmiotów nietrwałych na środki trwałe.

We wszystkich powyższych przypadkach przyrostem wartości obciąża się konto 001 na dobro konta funduszu statutowego — 031.

W przypadku wymienionym w pkt 1 wartość zakończonej inwestycji winna być przeniesiona z konta 011 „Inwestycje rozpoczęte“ na konto 014 „Inwestycje zakończone“. W przypadkach wymienionych w pkt 2—6 zwiększeniu wartości środków trwałych towarzyszy zwiększenie umorzenia, które księgowane jest Wn 031

„Fundusz statutowy“, Ma 003 „Umorzenie środków trwałych“.

Zmniejszenie wartości środków trwałych może nastąpić na skutek:

- 1) nieodpłatnego przekazania środków trwałych,
- 2) sprzedaży środków trwałych (w przypadkach, w których obowiązujące przepisy na to zezwalają),
- 3) przeszacowania środków trwałych na zarządzenie władz,
- 4) przekwalifikowania środków trwałych na przedmioty nietrwałe,
- 5) likwidacji zużytych lub zniszczonych środków trwałych.

W przypadkach wymienionych w pkt 1, 3 i 4 zmniejszenie wartości inwentarzowej (Ma 001) oraz zmniejszenie umorzeń (Wn 003) księgowane jest w korespondencji z kontem 031 „Fundusz statutowy“.

W razie przeznaczenia środka trwałego do likwidacji przenosi się jego wartość inwentarzową (z konta 001) i umorzenie (z konta 003) na konto 004 „Likwidacja środków trwałych“.

002 — Inwestycje w dzierżawionych środkach trwałych.

Konto 002 służy do księgowania zarówno wartości inwentarzowej jak i umorzenia inwestycji dokonanych w dzierżawionych obcych środkach trwałych.

Wartością zakończonej inwestycji w dzierżawionych obcych środkach trwałych obciąża się konto 002 w korespondencji z kontem 031 „Fundusz statutowy“. Równoległe z tym zapisem obciąża się konto 014 „Inwestycje zakończone“ na dobro konta 011 „Inwestycje rozpoczęte“.

Umorzenie inwestycji w obcych środkach trwałych księguje się bezpośrednio na dobro konta 002 w korespondencji z kontem 031 „Fundusz statutowy“.

Po upływie terminu dzierżawy inwestycje wraz z umorzeniem przejmuje wydzierżawiający, przy czym odnośne zapisy przeprowadza się analogicznie do nieodpłatnego przekazania środków trwałych.

003 — U m o r z e n i e ś r o d k ó w t r w a ł y c h .

Na dobro konta 003 — księguje się umorzenie środków trwałych w korespondencji z kontem 031 „Fundusz statutowy“.

W ciężar konta 003 księgowana jest wartość zakończonych remontów kapitalnych do wysokości umorzeń remontowanych obiektów (Ma 031) oraz zmniejszenie wartości umorzeń związane ze zmniejszeniem wartości inwentarzowej środków trwałych. Saldo konta 003 uwidacznia się poza bilansem (patrz uwagi do konta 001).

004 — L i k w i d a c j a ś r o d k ó w t r w a ł y c h .

Konto 004 ujmuje księgowo przebieg likwidacji środków trwałych. Przeznaczenie środka trwałego do likwidacji powoduje przeniesienie jego wartości inwentarzowej z konta 001, a umorzenia — z konta 003 na konto 004.

Na ciężar konta 004 księguje się koszty poniesione w związku z likwidacją, na dobro zaś — środki uzyskane z likwidacji. Ostateczny wynik likwidacji wpływa na zmniejszenie lub zwiększenie funduszu statutowego.

Środki uzyskane z likwidacji środków trwałych mogą być przeznaczone na cele specjalne, przewidziane w odnośnych przepisach prawnych.

Rozdział II — Inwestycje i remonty kapitalne.

Konta rozdziału II służą do ujęcia wszystkich operacji związanych z inwestycjami i remontami kapitalnymi, jeżeli nie zostały one objęte odrębną księgowością inwestycyjną.

W rozdziale II występują następujące konta:

- 011 — Inwestycje rozpoczęte,
- 012 — Materiały na inwestycje,
- 013 — Zaliczki na inwestycje,
- 014 — Inwestycje zakończone,
- 015 — Remonty kapitalne,
- 017 — Finansowanie inwestycji,
- 020 — Rachunki bankowe środków na inwestycje i remonty kapitalne,
- 024 — Fundusze na inwestycje i remonty kapitalne,
- 026 — Kredyty na inwestycje i remonty kapitalne,
- 028 — Dostawcy w zakresie inwestycji i remontów kapitalnych.

011 — I n w e s t y c j e r o z p o c z ę t e .

Konto 011 zbiera wszystkie nakłady dotyczące inwestycji rozpoczętych.

W ciężar konta 011 księguje się:

- a) przy zakupach inwestycyjnych — faktury dostawców inwestycji (Ma 028),
- b) przy wykonywaniu inwestycji systemem zleconym — faktury wykonawców inwestycji (Ma 028),
- c) przy wykonywaniu inwestycji systemem gospodarczym:
 - zużycie materiałów zakupionych ze środków na inwestycje (Ma 012),
 - zużycie materiałów zakupionych ze środków eksploatacyjnych (Ma konta rozdziału XI),
 - zużycie wyrobów własnych na cele inwestycyjne (Ma 191),
 - płace podstawowe i dodatkowe wydzielonej brygady robotniczej (Ma 141),
 - ubezpieczenia społeczne (Ma 082),
 - usługi obce (Ma 028),
 - usługi wydziałów wytwórczych (Ma 195),
 - różne wydatki związane z inwestycjami (Ma 041).

Ponadto na stronie Wn konta 011 księguje się koszty bankowe w korespondencji z kontem 017 „Finansowanie inwestycji“ lub 020 „Rachunki bankowe środków na inwestycje i remonty kapitalne“.

Koszty inwestycji zakończonych podlegają przeniesieniu z konta 011 na konto 014 „Inwestycje zakończone“. Księgowaniu temu towarzyszyć mogą zapisy: Wn 001 „Środki trwałe“, 002 „Inwestycje w dzierżawionych środkach trwałych“, 128 „Przedmioty nietrwałe“ lub 111 „Nakłady przyszłych okresów“ — Ma 031 „Fundusz statutowy“.

012 — M a t e r i a ł y n a i n w e s t y c j e .

Na koncie 012 prowadzi się księgową ewidencję materiałów zakupionych zgodnie z obowiązującymi przepisami ze środków na inwestycje. Materiały te winny być przechowywane odrębnie od materiałów zakupionych ze środków eksploatacyjnych.

Przychód tych materiałów księgowany jest w ciężar konta 012 w korespondencji z kontem 028 „Dostawcy w zakresie inwestycji i remontów kapitalnych“.

Wartość materiałów zużytych na cele inwestycyjne przenosi się na konto 011 „Inwestycje rozpoczęte“.

013 — Z a l i c z k i n a i n w e s t y c j e .

W ciężar konta 013 księgowane są kwoty zaliczek wypłaconych wykonawcom inwestycji na podstawie obowiązujących przepisów (Ma 017, 020, 026).

Rozliczone zaliczki przenosi się na konto 028 „Dostawcy w zakresie inwestycji i remontów kapitalnych“.

014 — I n w e s t y c j e z a k o ń c z o n e .

W ciężar konta 014 przenosi się z konta 011 „Inwestycje rozpoczęte“ całkowity koszt inwestycji zakończonych.

Po zatwierdzeniu bilansu uznaje się konto 014 kwotą środków zużytych na zakończone inwestycje w ciężar konta 017 „Finansowanie inwestycji“ lub 024 „Fundusze na inwestycje i remonty kapitalne“.

015 — R e m o n t y k a p i t a l n e .

W ciężar konta 015 księguje się nakłady na remonty kapitalne.

Zapis przeciwstawny dokonywany jest:

- a) przy zleconym systemie wykonywania remontów kapitalnych — na koncie 028 „Dostawcy w zakresie inwestycji i remontów kapitalnych“,
- b) przy wykonywaniu systemem gospodarczym na kontach:

- 141 — Płace podstawowe i dodatkowe,
- 082 — Rozrachunki z tytułu ubezpieczeń społecznych,
- 028 — Dostawcy w zakresie inwestycji i remontów kapitalnych,
- rozdziału XI — „Materiały“,
- 191 — Sprzedaż wyrobów,
- 195 — Sprzedaż usług,
- 041 — Kasa.

Ponadto na stronie Wn konta 015 księguje się koszty bankowe w korespondencji z kontem 020 „Rachunki bankowe środków na inwestycje i remonty kapitalne“.

Po zatwierdzeniu bilansu wartość zakończonych remontów kapitalnych - spisuje się w ciężar konta 024 „Fundusze na inwestycje i remonty kapitalne“ do wysokości salda Ma tego konta w zakresie remontów kapitalnych.

Jednocześnie księguje się wartość remontu kapitalnego do wysokości dotychczasowego umorzenia remontowanego środka trwałego: Wn 003 „Umorzenie środków trwałych“, Ma 031 „Fundusz statutowy“.

017 — Finansowanie inwestycji.

Konto 017 uznaje się za dokonane przez Bank Inwestycyjny wypłaty środków przeznaczonych na finansowanie inwestycji w ciężar kont 013, 026, 028, 043 oraz za koszty bankowe w ciężar konta 011.

Po zatwierdzeniu bilansu konto 017 obciąża się kwotą środków zużytych na finansowanie inwestycji zakończonych na dobro konta 014 „Inwestycje zakończone“.

Wykorzystanie limitów inwestycyjnych kontrolowane jest pozaksiegowo.

020 — Rachunki bankowe środków na inwestycje i remonty kapitalne.

Konto 020 służy do ujęcia operacji przeprowadzanych na rachunku bankowym, gromadzącym środki na inwestycje, oraz na rachunku bankowym środków, przeznaczonych na finansowanie remontów kapitalnych.

Powyższe rachunki bankowe mogą być otwierane tylko w przypadkach przewidzianych w przepisach specjalnych.

W ciężar konta 020 księgowane są przelewy, dokonywane na te rachunki z rachunku operacyjnego (043) lub z innych rachunków bankowych (045).

Przelewom tym towarzyszy księgowanie na stronie Wn kont rozdziału IX „Fundusze specjalnego przeznaczenia“, 031 „Fundusz statutowy“ lub 037 „Przelewy części zysku na inwestycje“, na stronie Ma konta 024 „Fundusze na inwestycje i remonty kapitalne“.

Na dobro konta 020 księguje się wypłaty dokonywane z rachunków bankowych środków na inwestycje i remonty kapitalne w ciężar kont: 013, 026, 028, 043 oraz koszty bankowe w ciężar konta 011 bądź 015.

024 — Fundusze na inwestycje i remonty kapitalne.

Tworzenie funduszy na inwestycje i remonty kapitalne regulowane jest przepisami specjalnymi.

Jednocześnie z przelaniem środków z rachunku operacyjnego (043) lub z innych rachunków bankowych (045) na rachunki bankowe środków na inwestycje i remonty kapitalne przeprowadza się księgowanie:

Wn konta rozdziału IX, 031, 037, Ma 024.

026 — Kredyt na inwestycje i remonty kapitalne.

Na koncie 026 księgowane są kredyty antycypacyjne na inwestycje i remonty kapitalne, udzielane w tych przypadkach, kiedy wykonanie inwestycji lub remontów kapitalnych wyprzedza akumulację środków przeznaczonych na ich sfinansowanie.

Na dobro konta 026 księguje się sumy uzyskanych kredytów w korespondencji z kontami: 013, 028, 043.

Splata kredytu księgowana jest w ciężar konta 026, a na dobro konta 017 lub 020.

028 — Dostawcy w zakresie inwestycji i remontów kapitalnych.

Na dobro konta 028 księguje się faktury dostawców za dostawy i usługi, dotyczące inwestycji i remontów kapitalnych w korespondencji z kontami 011, 012 i 015.

W ciężar konta 028 księguje się zapłatę faktur (Ma 017, 020, 026) oraz rozliczone zaliczki na inwestycje (Ma 013).

Rozdział III — Fundusze własne.

Rozdział III zawiera konta funduszu statutowego oraz te konta, których salda wpływają na wysokość funduszu statutowego.

Rozdział III obejmuje następujące konta:

- 031 — Fundusz statutowy,
- 032 — Finansowanie środków obrotowych,
- 033 — Dotacje na pokrycie planowych strat,
- 035 — Odprowadzenie nadwyżek środków obrotowych,
- 036 — Przelewy części zysku przeznaczonej dla budżetu,
- 037 — Przelewy części zysku na inwestycje,
- 039 — Odpisy na fundusze specjalnego przeznaczenia.

031 — Fundusz statutowy.

Konto 031 przeznaczone jest do księgowego ujęcia funduszu statutowego przedsiębiorstwa.

Na dobro konta 031 księguje się bieżąco następujące operacje powodujące zwiększenie funduszu statutowego:

- 1) oddanie do użytkowania inwestycji zakończonych (Wn 001),
- 2) przejęcie nieodpłatnie środków trwałych (Wn 001),
- 3) zwiększenie wartości środków trwałych na skutek przeszacowania (Wn 001),
- 4) przekwalifikowanie przedmiotów nietrwałych na środki trwałe:
 - a) przeniesienie wartości umorzenia (Wn 129),
 - b) przeniesienie wartości inwentarzowej (Wn 001),
- 5) przekwalifikowanie środków trwałych na przedmioty nietrwałe:
 - a) przeniesienie wartości umorzenia (Wn 003),
 - b) przeniesienie wartości inwentarzowej (Wn 128),
- 6) ujawnienie środków trwałych przy inwentaryzacji (Wn 001),
- 7) przekazanie wartości umorzenia środków trwałych oddanych nieodpłatnie (Wn 003),
- 8) przeniesienie nadwyżki uzyskanej przy likwidacji środków trwałych (Wn 004),
- 9) pierwsze wyposażenie w przedmioty nietrwałe (Wn 128),
- 10) zwiększenie wartości środków obrotowych na skutek urzędowej zmiany cen (Wn konta rozdz. XI i XIV).

W ciężar konta 031 księguje się bieżąco następujące operacje powodujące zmniejszenie funduszu statutowego:

- 1) przekazanie nieodpłatnie środków trwałych (Ma 001),
- 2) zmniejszenie wartości środków trwałych na skutek przeszacowania (Ma 001),
- 3) przekwalifikowanie przedmiotów nietrwałych na środki trwałe:
 - a) przeniesienie wartości inwentarzowej (Ma 128),
 - b) przeniesienie wartości umorzenia (Ma 003),
- 4) przekwalifikowanie środków trwałych na przedmioty nietrwałe:
 - a) przeniesienie wartości inwentarzowej (Ma 001),
 - b) przeniesienie wartości umorzenia (Ma 129),
- 5) umorzenie środków trwałych (Ma 003),
- 6) przejęcie umorzenia środków trwałych otrzymanych nieodpłatnie (Ma 003),
- 7) umorzenie inwestycji w dzierzawionych środkach trwałych (Ma 002),
- 8) przeniesienie straty na likwidacji środków trwałych (Ma 004),
- 9) zmniejszenie wartości środków obrotowych na skutek urzędowej zmiany cen (Ma konta rozdziału XI lub XIV).

Po zatwierdzeniu bilansu rocznego na konto 031 przenosi się w księgach roku bieżącego salda zapisów dotyczących roku ubiegłego z kont: 032, 033, 035, 036, 037 i 039 oraz ostateczny wynik roku ubiegłego z konta 201 „Straty i zyski“.

Ponadto na dobro konta 031 po zatwierdzeniu bilansu księguje się w księgach roku sprawozdawczego wartość zakończonych remontów kapitalnych (Wn 003).

032 — Finansowanie środków obrotowych.

Konto 032 służy do ujęcia dotacji otrzymywanych

tytułem wyposażenia w środki obrotowe bądź uzupełnienia ich niedoboru.

Konto 032 uznaje się sumą efektywnych wpływów na rachunek operacyjny przedsiębiorstwa (Wn 043).

Po zatwierdzeniu bilansu rocznego saldo zapisów dotyczących roku ubiegłego z konta 032 przenosi się w księgach nowego roku na konto 031 „Fundusz statutowy“.

033 — D o t a c j e n a p o k r y c i e p l a n o w y c h s t r a t.

Konto 033 przeznaczone jest do ujęcia dotacji otrzymanych na pokrycie strat.

Konto 033 uznaje się sumą efektywnych wpływów na rachunek operacyjny przedsiębiorstwa (Wn 043).

Po zatwierdzeniu bilansu rocznego sumę zapisów dotyczących roku ubiegłego z konta 033 przenosi się w księgach nowego roku na konto 031 „Fundusz statutowy“.

035 — O d p r o w a d z e n i e n a d w y ż e k ś r o d k ó w o b r o t o w y c h.

Na koncie 035 księguje się odprowadzenie nadwyżek własnych środków obrotowych ponad tę część normatywu, która powinna być pokryta funduszami własnymi i stałymi pasywami.

Konto 035 obciąża się sumą efektywnych przelewów z rachunku operacyjnego (Ma 043).

Po zatwierdzeniu bilansu rocznego saldo dotyczące roku ubiegłego z konta 035 przenosi się w księgach nowego roku na konto 031 „Fundusz statutowy“.

036 — P r z e l e w y c z ę ś c i z y s k u p r z e z n a c z o n e j d l a b u d ż e t u.

Konto 036 przeznaczone jest do ujęcia przelewów dokonywanych tytułem odprowadzenia części zysku, która przeznaczona jest dla budżetu.

W ciężar konta 036 księguje się przelewy dokonywane na poczet zysku roku bieżącego, jak też przelewy dotyczące zysku za rok ubiegły, dokonywane efektywnie w roku sprawozdawczym.

Roczne saldo konta 036 przechodzi na rok następny.

Po całkowitym przelaniu części zysku przypadającej budżetowi za rok ubiegły i zatwierdzeniu bilansu rocznego sumy przelewów dotyczących roku ubiegłego z konta 036 przenosi się na konto 031 „Fundusz statutowy“.

Wyżej ustalone sposoby księgowania na kontach 032, 033, 035, 036 dotyczące rozrachunków z budżetem mają zastosowanie w przypadku bezpośredniego rozliczania się przedsiębiorstwa z budżetem. Rozliczenia z budżetem, dokonywane za pośrednictwem jednostki nadrzędnej (centralnie rozliczającej), powinny być księgowane za pośrednictwem konta 095 „Scentralizowane rozrachunki z budżetem“.

037 — P r z e l e w y c z ę ś c i z y s k u n a i n w e s t y c j e.

Konto 037 służy do ujęcia przelewów części zysku przeznaczonej w myśl obowiązujących przepisów na finansowanie inwestycji.

Po zatwierdzeniu bilansu rocznego saldo zapisów dotyczących roku ubiegłego z konta 037 przenosi się w księgach nowego roku na konto 031 „Fundusz statutowy“.

039 — O d p i s y n a f u n d u s z e s p e c j a l n e g o p r z e z n a c z e n i a.

Konto 039 przeznaczone jest do ujęcia odpisów na fundusz zakładowy oraz fundusz popierania produkcji ubocznej.

W momencie dokonywania odpisów na poszczególne fundusze obciąża się konto 039 i uznaje konto 102 „Fundusz zakładowy“ bądź 104 „Fundusz popierania produkcji ubocznej“.

Po zatwierdzeniu bilansu rocznego i dokonaniu podziału zysku za rok ubiegły sumę odpisów dotyczących roku ubiegłego przenosi się w księgach nowego roku na konto 031 „Fundusz statutowy“.

Rozdział IV — Środki pieniężne.

Rozdział IV przeznaczony jest do ewidencji środków pieniężnych znajdujących się:

- a) w kasie (gotówka i czek obce),
- b) w bankach (rachunki bankowe i akredytywy),
- c) w drodze.

Konta rachunków bankowych, występujące w tym rozdziale, przeznaczone są do księgowania wszystkich operacji bankowych z wyjątkiem operacji dotyczących finansowania inwestycji i remontów kapitałnych. Do tego ostatniego celu służy konto 020 „Rachunki bankowe środków na inwestycje i remonty kapitałne“.

Rozdział IV obejmuje następujące konta:

- 041 — K a s a,
- 042 — C z e k i o b c e,
- 043 — R a c h u n e k o p e r a c y j n y,
- 044 — A k r e d y t y w y,
- 045 — I n n e r a c h u n k i b a n k o w e,
- 046 — Ś r o d k i p i e n i ę z n e w d r o d z e,
- 047 — C z e k i l i m i t o w a n e.

041 — K a s a.

Konto 041 służy do ewidencji operacji kasowych.

042 — C z e k i o b c e.

Konto 042 przeznaczone jest do księgowej ewidencji czeków obcych. W ciężar tego konta księguje się otrzymane czek obce w korespondencji z odpowiednimi kontami rozrachunkowymi.

Na dobro konta 042 księguje się realizację czeków w korespondencji z kontem kasy bądź z odpowiednim kontem bankowym.

043 — R a c h u n e k o p e r a c y j n y.

Konto 043 służy do księgowania operacji dokonywanych na rachunku operacyjnym w banku obsługującym działalność eksploatacyjną przedsiębiorstwa.

W ciężar tego konta księguje się wpływy na rachunek operacyjny, a mianowicie inkaso należności — w korespondencji z kontami rozdziału VI „Rozrachunki“, wpłaty gotówkowe przedsiębiorstwa — w korespondencji z kontem 041 „Kasa“, uzyskane kredyty bankowe — w korespondencji z odpowiednimi kontami rozdziału V „Kredyty bankowe“ itd.

Na dobro konta 043 księguje się wypłaty z rachunku operacyjnego, a mianowicie zapłatę faktur dostawców za materiały, towary i usługi — w korespondencji z kontami rozrachunków, uzupełnienie pogotowia kasowego — w korespondencji z kontem 041, spłatę kredytów bankowych — w korespondencji z kontami rozdziału V itd.

Księgowania na tym koncie dokonywane są wyłącznie na podstawie dokumentów bankowych z tym, że operacje kasowo-bankowe, jak podejmowanie i wpłata gotówki, mogą być księgowane bezpośrednio na podstawie dowodów kasowych.

044 — A k r e d y t y w y.

Konto 044 przeznaczone jest do księgowania operacji bankowych, związanych z akredytywami otwieranymi przez odbiorców na rzecz dostawców na podstawie

umów. W ciężar tego konta księguje się u odbiorcy sumy otwartych akredytyw w korespondencji z kontem 043 „Rachunek operacyjny“ bądź z odpowiednim kontem udzielonego kredytu bankowego, na dobro zaś — dokonane wypłaty z akredytyw w korespondencji z kontem „Rozliczenie faktur i materiałów“ lub 066 „Dostawcy za faktury pozainkasowe“. Księgowania na koncie 044 dokonywane są na podstawie dowodów bankowych.

045 — Inne rachunki bankowe.

Konto 045 służy do księgowania operacji bankowych określonych przepisami szczegółowymi. Mogą tu wystąpić rachunki bankowe funduszów specjalnego przeznaczenia, rachunek czekowo-przelewowy w PKO, rachunek kaucji itp. Ewidencję obrotów na poszczególnych rachunkach prowadzi się w kartotece analitycznej.

046 — Środki pieniężne w drodze.

W ciężar konta 046 księguje się sumy pieniężne w tych przypadkach, gdy księgowość jest w posiadaniu dowodu stwierdzającego dokonanie przelewu, przekazu lub wpłaty, nie otrzymała natomiast jeszcze od właściwego banku odnośnego uznania.

Kontami przeciwstawnymi dla tych zapisów mogą być inne konta bankowe, konta rozrachunków wewnętrzno-branżowych, konto kasy itd. Z chwilą otrzymania odpowiedniego potwierdzenia banku kwotę przelewu przenosi się z konta 046 na ciężar właściwego konta bankowego.

W zależności od przyjętej zasady księgowanie na koncie 046 odbywa się bądź bieżąco, bądź tylko w końcu okresu sprawozdawczego.

047 — Czeki limitowane.

Konto 047 obciąża się w zasadzie w korespondencji z kontem 043 „Rachunek operacyjny“ za otrzymane z banku książeczki czeków. Obciążenie następuje w wysokości limitu ustalonego przez bank dla każdej wydanej książeczki.

Czeki wystawione księguje się na dobro konta 047 i w ciężar konta 121 bądź odpowiednich kont rozdziału VI, XIII lub XV.

Rozdział V — Kredyty bankowe.

Rozdział V przeznaczony jest do ujęcia obrotowych kredytów bankowych.

Kredyty na remonty kapitalne i inwestycje objęte są rozdziałem II.

Kredyty obrotowe księgowane są na podstawie awizów bankowych, w zależności od rodzaju, na jednym z następujących kont:

- 051 — Kredyty normatywne,
- 052 — Kredyty ponadnormatywne,
- 053 — Kredyty inkasowe,
- 054 — Inne kredyty,
- 057 — Kredyty przeterminowane.

051 — Kredyty normatywne.

Na koncie 051 księguje się kredyty normatywne udzielane w przypadkach i na warunkach przewidzianych obowiązującymi przepisami.

052 — Kredyty ponadnormatywne.

Konto 052 służy do ujęcia kredytów udzielanych na sfinansowanie ponadnormatywnych zapasów środków obrotowych normowanych (np. zapasów sezonowych lub specjalnych). Dla każdej kategorii środków obrotowych, będącej przedmiotem kredytowania, prowadzone

jest odrębne konto analityczne zgodnie z każdorazową instrukcją kredytową Narodowego Banku Polskiego.

053 — Kredyty inkasowe.

Konto 053 służy do ujęcia kredytów udzielanych na poczet należności za dostawę i usługi na podstawie faktur złożonych do inkasa.

054 — Inne kredyty.

Konto 054 przeznaczone jest do księgowania kredytów udzielanych na przejściowe potrzeby przedsiębiorstwa na środki nie normowane. Szczegółowa ewidencja kredytów księgowanych na koncie 054 prowadzona jest w analityce zgodnie z wymogami instrukcji kredytowej Narodowego Banku Polskiego.

Konta 051, 052, 053 i 054 uznaje się za udzielone kredyty w zasadzie w ciężar konta 043 „Rachunek operacyjny“, a obciąża się przy spłacie kredytów na dobro konta 043, w przypadku zaś niespłacenia kredytu w terminie — na dobro konta 057.

057 — Kredyty przeterminowane.

Konto 057 uznaje się w ciężar kont 051—054 za kredyty nie spłacone w terminie.

Rozdział VI — Rozrachunki.

Rozdział VI przeznaczony jest do ujęcia rozrachunków z wszelkich tytułów, z wyjątkiem rozrachunków inwestycyjnych, publiczno-prawnych i wewnętrzno-branżowych, objętych rozdziałami II, VII i VIII.

W rozdziale tym występują następujące konta:

- 061 — Należności w inkasie bankowym,
- 062 — Odbiorcy za faktury pozainkasowe,
- 063 — Odbiorcy za faktury nie zapłacone w terminie,
- 064 — Odbiorcy za zaliczki,
- 065 — Dostawcy za faktury inkasowe,
- 066 — Dostawcy za faktury pozainkasowe,
- 067 — Dostawcy za faktury nie zapłacone w terminie,
- 068 — Dostawy nie fakturowane,
- 069 — Dostawcy za zaliczki,
- 071 — Pracownicy za płace,
- 072 — Pracownicy za płace nie podjęte,
- 073 — Pracownicy za sumy do rozliczenia,
- 074 — Inne należności i zobowiązania,
- 075 — Roszczenia sporne,
- 076 — Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat,
- 078 — Manka, ubytki i straty nie zawinione,
- 079 — Kaucje otrzymane.

061 — Należności w inkasie bankowym.

Konto 061 — obciąża się za należności wynikające z faktur lub innych dokumentów złożonych do inkasa bankowego, uznając:

- 1) odpowiednie konta rozdziału XVI „Sprzedaż“ — za sprzedaż wyrobów, usług, towarów, materiałów lub opakowań,
- 2) konto 064 „Odbiorcy za zaliczki“ w momencie wezwania (wystawienia listy inkasowej) zleceniodawcy do przekazania zaliczek,
- 3) konto 074 „Inne należności i zobowiązania“.

Po otrzymaniu awiza bankowego o wpływie należności uznaje się konto 061 w ciężar konta 043 „Rachunek operacyjny“.

Faktury nie zapłacone w terminie przenosi się z konta 061 na konto 063 „Odbiorcy za faktury nie zapłacone w terminie“ bądź 074 „Inne należności i zobowiązania“ lub 075 „Roszczenia sporne“.

Odmowa akceptu faktury przez odbiorcę i przyjęcie reklamacji przez dostawcę powoduje storno sprzedaży w korespondencji z kontem 061.

062 — Odbiorcy za faktury pozainkasowe.

Konto 062 służy do księgowania rozrachunków z odbiorcami z tytułu faktur nie regulowanych w trybie inkasa bankowego.

Obciążenie konta 062 następuje w korespondencji z kontami rozdziału XVI i kontem 074 „Inne należności i zobowiązania”. Konto 062 uznaje się za wpływy należności od odbiorców w korespondencji z odpowiednim kontem rozdziału IV.

063 — Odbiorcy za faktury niezapłacone w terminie.

W ciężar konta 063 przenosi się z konta 061 „Należności w inkasie bankowym” faktury zaakceptowane przez nabywców, lecz nie zapłacone w terminie.

Konto 063 uznaje się za wpływy należności w korespondencji z odpowiednim kontem rozdziału IV.

064 — Odbiorcy za zaliczki.

Konto 064 służy do księgowania rozrachunków z odbiorcami z tytułu zaliczek na poczet dostaw wyrobów lub usług w przypadkach, w których obowiązujące przepisy przewidują zaliczkowanie.

Konto powyższe uznaje się w momencie otrzymania zaliczki w korespondencji z kontem 043 „Rachunek operacyjny” lub w momencie wezwania (wystawienia listy inkasowej) zleceniodawcy do przekazania zaliczki — w korespondencji z kontem 061 „Należności w inkasie bankowym”. Konto to obciąża się w momencie rozliczania zaliczki w korespondencji z odpowiednimi kontami rozdziału XVI.

065 — Dostawcy za faktury inkasowe.

Na dobro konta 065 księguje się wszystkie regulowane w trybie inkasa bankowego faktury dostawców, o ile nie zostały one skutecznie zareklamowane w trybie ustalonym w przepisach o inkasie bankowym.

Konto 065 uznaje się:

- 1) za faktury na dostawy materiałowe w korespondencji z kontem 121 „Rozliczenie faktur i materiałów”,
- 2) za faktury usługowe w korespondencji z odpowiednimi kontami rozdziału XIII lub XV.

Zapłatę faktur w terminie księguje się w ciężar konta 065 w korespondencji z kontem 043 „Rachunek operacyjny”, przenosząc jednocześnie na ciężar konta 065 z konta 069 sumy ewentualnie wypłaconych dostawcom zaliczek.

Faktury zaakceptowane, lecz nie zapłacone w terminie, przenosi się z konta 065 na dobro konta 067.

066 — Dostawcy za faktury pozainkasowe.

Konto 066 służy do księgowania rozrachunków z dostawcami za faktury nie regulowane w trybie inkasa bankowego.

067 — Dostawcy za faktury niezapłacone w terminie.

Na dobro konta 067 w korespondencji z kontem 065 księguje się faktury dostawców akceptowane, lecz nie zapłacone w terminie. Z chwilą zapłaty obciąża się konto 067 w korespondencji z kontem 043 „Rachunek operacyjny”.

068 — Dostawy niefakturowane.

Konto 068 służy do ujęcia zobowiązań za przyjęte materiały lub usługi, na które nie otrzymano faktur. Konto powyższe uznaje się w końcu miesiąca łączną wartością przyjętych i nie fakturowanych dostaw materiałowych w korespondencji z kontem 121 „Rozliczenie faktur i materiałów” bądź wartością przyjętych usług — w korespondencji z kontami rozdziału XIII lub XV.

Na początku następnego miesiąca uznania na koncie 068 dokonane w korespondencji z kontem 121 podlegają wystornowaniu.

069 — Dostawcy za zaliczki.

Konto 069 służy do księgowania rozrachunków z dostawcami z tytułu wypłacanych im zaliczek w przypadkach, kiedy obowiązujące przepisy przewidują zaliczkowanie dostaw lub usług.

W ciężar konta 069 księguje się sumy wypłaconych zaliczek w korespondencji z kontem 043 „Rachunek operacyjny”. Z chwilą otrzymania faktury na zaliczkowaną dostawę wypłacone uprzednio zaliczki przenosi się z konta 069 w ciężar konta 065 lub 066, gdzie następuje ostateczne rozliczenie faktury.

071 — Pracownicy za płace.

Konto 071 służy do księgowania rozrachunków z pracownikami z tytułu należności wynikających z umowy o pracę.

Na podstawie listy płacy uznaje się konto 071 za całkowitą należność brutto w korespondencji z kontem 141 „Płace podstawowe i dodatkowe”, obciąża się zaś za wszelkie potrącenia, pobrane zaliczki, wypłaty netto oraz odpłatne świadczenia przedsiębiorstwa na rzecz pracowników.

Nie podjęte we właściwym czasie płace przenosi się na dobro konta 072 „Pracownicy za płace nie podjęte”.

072 — Pracownicy za płace niepodjęte.

Na koncie 072 wykazuje się należności pracowników z tytułu plac nie podjętych. Sumą plac uznaje się powyższe konto w korespondencji z kontem 071 „Pracownicy za płace”. Obciążenie konta 072 następuje przy wypłacie nie podjętej płacy w korespondencji z kontem kasy.

073 — Pracownicy za sumy do rozliczenia.

Na koncie 073 księguje się rozliczenia z pracownikami z tytułu wydatków dokonywanych przez nich w imieniu przedsiębiorstwa.

Konto to obciąża się za sumy wypłacone pracownikom (bez względu na to, czy wypłata następuje przed czy po dokonaniu przez pracownika wydatku) w korespondencji z kontem kasy lub rachunku operacyjnego. Uznanie konta następuje za zaliczone wydatki w korespondencji z odpowiednimi kontami kosztów lub odpowiednimi kontami rozdziału XI.

074 — Inne należności i zobowiązania.

Konto 074 przeznaczone jest do ujęcia należności oraz zobowiązań, nie objętych poprzednio omówionymi kontami.

075 — Roszczenia sporne.

Konto 075 służy do ujęcia roszczeń, dochodzonych w trybie postępowania spornego (sądowego lub arbitrażowego). O dalszym toku księgowania tych roszczeń de-

cyduje wynik postępowania spornego. Roszczenia ostatecznie oddalone przenosi się na konto strat i zysków bądź na odpowiednie konta kosztów.

076 — Roszczenia z tytułu manka, ubytków i strat.

W ciężar konta 076 księguje się manka, ubytki i straty (wg kosztu własnego) w korespondencji z odpowiednimi kontami materiałów, wyrobów i towarów.

Konto 076 uznaje się za:

- 1) manka i ubytki w granicach norm w ciężar odpowiednich kont kosztów rozdziału XIII,
- 2) manka, ubytki ponad normę i straty, co do których komisyjnie stwierdzono brak winy ze strony osób materialnie odpowiedzialnych w ciężar konta 078 „Manka, ubytki i straty nie zawinione“,
- 3) manka, ubytki ponad normę i straty zawinione:
 - a) w ciężar kont 041, 043 lub 071 — jeżeli osoba winna spona natychmiast roszczenia przedsiębiorstwa,
 - b) w ciężar konta 074 — jeżeli osoba winna zobowiązuje się do spłaty,
 - c) w ciężar konta 075 — jeżeli osoba uznana przez przedsiębiorstwo za odpowiedzialną nie uznaje swej winy i sprawa zostaje skierowana na drogę postępowania spornego.

078 — Manka, ubytki i straty nie zawinione.

Na koncie 078 ewidencjonuje się przeniesione z konta 076 nie zawinione manka, ubytki ponad normę i straty do czasu zatwierdzenia ich przez władze nadzórne. Po zatwierdzeniu sumę manka, ubytków lub strat wyksięguje się w ciężar odpowiednich kont kosztów bądź — jeżeli chodzi o straty spowodowane działaniem siły wyższej — w ciężar konta strat i zysków.

079 — Kaucje otrzymane.

Konto 079 służy do księgowej ewidencji sum otrzymanych tytułem kaucji np. za wydane opakowania.

Na dobro tego konta księguje się otrzymane kaucje w korespondencji z kontami rozdziału IV.

Zwrot kaucji księguje się w ciężar konta 079.

Rozdział VII — Rozrachunki publiczno-prawne.

Rozdział VII przeznaczony jest do księgowania rozrachunków z tytułów: podatków, danin, opłat, ubezpieczeń i innych zobowiązań publiczno-prawnych.

Obejmuje on następujące konta:

- 081 — Rozrachunki z tytułu podatków, danin i opłat,
- 082 — Rozrachunki z tytułu ubezpieczeń społecznych,
- 083 — Rozrachunki z tytułu różnic budżetowych,
- 084 — Rozrachunki z innych tytułów publiczno-prawnych.

081 — Rozrachunki z tytułu podatków, danin i opłat.

Konto 081 uznaje się sumą zobowiązań z tytułu podatków, danin i opłat w ciężar:

- konta 071 „Pracownicy za płace“ (potrącenia za podatek od wynagrodzeń),
- odpowiedniego konta rozdz. XIII (np. podatek lokalowy) oraz
- konta 181 „Podatek obrotowy i od operacji nietowarowych“.

W ciężar tego konta księguje się przelewy na wyrównanie zobowiązań w korespondencji z kontem 043 „Rachunek operacyjny“.

082 — Rozrachunki z tytułu ubezpieczeń społecznych.

Konto 082 uznaje się sumą zobowiązań z tytułu ubezpieczeń społecznych w korespondencji z odpowiednimi kontami rozdziałów I, II, X, XI, XIII, XV i XVII.

Konto to obciąża się za dokonane przelewy w korespondencji z kontem 043 „Rachunek operacyjny“.

083 — Rozrachunki z tytułu różnic budżetowych.

Konto 083 przeznaczone jest do księgowania rozrachunków z tytułu różnic budżetowych, przewidzianych w obowiązujących przepisach.

084 — Rozrachunki z innych tytułów publiczno-prawnych.

Na koncie 084 księguje się wszystkie inne rozrachunki z tytułów publiczno-prawnych, np. z Powszechnym Zakładem Ubezpieczeń Wzajemnych, związkami zawodowymi itp.

Rozdział VIII — Rozrachunki wewnętrzno-branżowe.

Rozdział VIII przeznaczony jest do ujęcia rozrachunków z jednostkami wchodzącymi w skład wspólnej organizacji gospodarczej oraz z działającymi na zasadach pełnego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego oddziałami przedsiębiorstwa.

Rozdział ten obejmuje następujące konta:

- 091 — Rozrachunki z tytułu wydzielonych środków,
- 092 — Rozrachunki bieżące,
- 093 — Rozrachunki z samodzielnymi oddziałami przedsiębiorstwa,
- 094 — Rozrachunki z tytułu różnic wyrównawczych,
- 095 — Scentralizowane rozrachunki z budżetem.

091 — Rozrachunki z tytułu wydzielonych środków.

Na koncie 091 księguje się w korespondencji z odpowiednimi kontami środków trwałych i obrotowych:

- a) w jednostce nadrzędnej — wartość środków wydzielonych jednostkom podległym,
- b) w jednostce podległej — wartość środków otrzymanych od jednostki nadrzędnej.

092 — Rozrachunki bieżące.

Konto 092 — służy do ujęcia bieżących rozrachunków między jednostkami wchodzącymi w skład wspólnej organizacji gospodarczej.

Należą tu rozrachunki z tytułu narzutu na utrzymanie jednostek administracyjnych jak również z tytułu dostaw towarowych i świadczonych usług nie podlegających regulowaniu w trybie inkasa bankowego.

093 — Rozrachunki z samodzielnymi oddziałami przedsiębiorstwa.

Na koncie 093 księgowane są rozrachunki między przedsiębiorstwem a księgowo wydzielonymi oddziałami, wynikające ze wzajemnie świadczonych usług, przekazywanych materiałów itp.

094 — Rozrachunki z tytułu różnic wyrównawczych.

Konto 094 służy do ujęcia rozrachunków przedsiębiorstwa z tytułu różnic wyrównawczych cen i kosztów transportu, przewidzianych w obowiązujących przepisach.

W korespondencji z odpowiednimi kontami sprzedaży w ciężar tego konta księguje się należności z tytułu

różnic wyrównawczych, na dobro zaś — zobowiązania z tego tytułu.

095 — S c e n t r a l i z o w a n e r o z r a c h u n k i z b u d ż e t e m .

Konto 095 służy do księgowania rozliczeń, dokonywanych za pośrednictwem jednostki nadrzędnej (centralnie rozliczającej).

W przedsiębiorstwach (zakładach), w których rozliczenia z budżetem następują za pośrednictwem jednostki nadrzędnej, w ciężar tego konta księguje się dokonane przelewy z tytułu odprowadzenia nadwyżek środków obrotowych oraz części zysku przeznaczonych dla budżetu. Na dobro tego konta księguje się otrzymane przelewy z tytułu finansowania środków obrotowych oraz dotacji na pokrycie planowych strat. Po dokonaniu przez jednostkę nadrzędną ostatecznych rozliczeń rocznych z budżetem (na podstawie zatwierdzonego bilansu) sumę zapisów dotyczących roku ubiegłego przenosi się w księgach roku bieżącego na konto 031.

W jednostkach nadrzędnych (centralnie rozliczających) w ciężar konta 095 księguje się przelewy dokonane na rzecz jednostek podległych z tytułu finansowania środków obrotowych oraz dotacje na pokrycie planowych strat.

Na dobro konta 095 księguje się otrzymane przelewy z tytułu nadwyżek środków obrotowych oraz części zysku przeznaczonych dla budżetu.

Przelewy dokonane do budżetu bądź otrzymane z budżetu jednostka nadrzędna księguje na kontach rozdziału III (032, 033, 035, 036).

Po dokonaniu ostatecznych rozliczeń rocznych z budżetem jednostka nadrzędna kompensuje sumę zapisów konta 095, dotyczących roku ubiegłego, z sumą zapisów odpowiednich kont rozdziału III.

Urządzenia analityczne winny wyodrębnić rozliczenia z poszczególnymi jednostkami z poszczególnych tytułów.

Rozdział IX — Fundusze specjalnego przeznaczenia.

Rozdział IX zawiera konta funduszy specjalnych, tworzonych przez przedsiębiorstwo.

W rozdziale tym zgrupowane są następujące konta:

- 101 — Rozliczenie amortyzacji,
- 102 — Fundusz zakładowy,
- 104 — Fundusz popierania produkcji ubocznej,
- 106 — Inne fundusze.

101 — R o z l i c z e n i e a m o r t y z a c j i .

Konto 101 przeznaczone jest do ujęcia rozliczenia amortyzacji.

Sumą amortyzacji środków trwałych lub inwestycji w dzierżawionych środkach trwałych uznaje się konto 101 w ciężar odpowiednich kont rozdziału XIII.

Powyższy zapis następuje równoległe do dokonaniego uprzednio księgowania:

Wn 031 „Fundusz statutowy”,
Ma 003 „Umorzenie środków trwałych”
lub Ma 002 „Inwestycje w dzierżawionych środkach trwałych”.

Konto 101 obciąża się:

- 1) za część funduszu amortyzacyjnego, przeznaczoną na remonty kapitalne, — na dobro konta 024 „Fundusze na inwestycje i remonty kapitalne”,
- 2) za część funduszu amortyzacyjnego, przeznaczoną na inwestycje, na dobro konta 043 „Rachunek operacyjny” po dokonaniu przelewu do banku finansującego inwestycje.

Do bilansu zamknięcia konto 101 wchodzi dwiema pozycjami: sumą wskazującą na wysokość dokonanych

przelewów i sumą wygospodarowanego funduszu amortyzacyjnego.

102 — F u n d u s z z a k ł a d o w y .

Konto 102 przeznaczone jest do ujęcia funduszu zakładowego, tworzonych na zasadach ustalonych w obowiązujących przepisach.

Tworzenie funduszu następuje przez uznanie konta 102 w ciężar konta 039 „Odpisy na fundusze specjalnego przeznaczenia”.

Konto 102 obciąża się za wydatki, które w myśl obowiązujących przepisów mogą być finansowane z funduszu zakładowego, np. wypłata nagród pracownikom (Ma 041), przeznaczenie części funduszu zakładowego na inwestycje (Ma 024), z równoczesnym księgowaniem przelewu Wn 020, Ma 043, przeznaczenie części funduszu zakładowego na remonty kapitalne (Ma 024) z równoczesnym księgowaniem przelewu Wn 020, Ma 043, inne wydatki (Ma 043, 041).

Do bilansu konto 102 wchodzi dwiema pozycjami: sumą wykazującą dokonane wydatki (wzgl. inny sposób wykorzystania funduszu) i sumą wykazującą utworzony fundusz.

104 — F u n d u s z p o p i e r a n i a p r o d u k c j i u b o c z n e j .

Konto 104 przeznaczone jest do księgowego ujęcia funduszu popierania produkcji ubocznej, tworzonych na zasadach ustalonych w obowiązujących przepisach.

Tworzenie funduszu następuje przez uznanie konta 104 w ciężar konta 039 „Odpisy na fundusze specjalnego przeznaczenia”.

Konto 104 obciąża się za wydatki, które w myśl obowiązujących przepisów mogą być sfinansowane z funduszu popierania produkcji ubocznej, a mianowicie wypłata nagród pracownikom (Ma 041), przeznaczenie części funduszu na inwestycje (Ma 024) — z równoczesnym księgowaniem przelewu: Wn 020, Ma 043, przeznaczenie części funduszu na remonty kapitalne (Ma 024) z równoczesnym księgowaniem przelewu: Wn 020 — Ma 043, inne wydatki (Ma 043, 041).

Do bilansu konto 104 wchodzi dwiema pozycjami: sumą wykazującą dokonane wydatki (wzgl. inny sposób wykorzystania funduszu) i sumą wykazującą utworzony fundusz.

106 — I n n e f u n d u s z e .

Konto 106 służy do ujęcia funduszy tworzonych w oparciu o obowiązujące przepisy, a nie objętych innymi kontami tego rozdziału.

Rozdział X — Rozliczenia międzyokresowe.

Rozdział X zawiera następujące konta:

- 111 — Nakłady przyszłych okresów,
- 112 — Rezerwa na wydatki przyszłych okresów,
- 113 — Dochody przyszłych okresów.

Na kontach 111 i 112 rozlicza się wydatki zarachowywane w ciężar właściwych kont kosztów w różnych okresach sprawozdawczych; konto 113 służy do międzyokresowego rozliczenia dochodów.

111 — N a k ł a d y p r z y s z ł y c h o k r e s ó w .

Na koncie 111 księguje się:

- a) poniesione w danym okresie nakłady, które dopiero w przyszłych okresach będą zaliczone do kosztów (np. zapłacony z góry czynsz dzierżawny),
- b) nakłady na uruchomienie nowej produkcji itp. pozycje, które w przyszłych okresach zaliczy się

w ciężar odpowiednich kont kosztów w rozdziałach XIII i XV.

W bilansie w pozycji „Nakłady przyszłych okresów“ łącznie z saldem konta 111 wykazuje się również salda Wn powstające przy rozliczaniu poszczególnych rezerw księgowanych na koncie 112, saldo Wn konta 155 „Remonty bieżące“ oraz saldo Wn konta 183 „Inne koszty sprzedaży“.

112 — R e z e r w a n a w y d a t k i p r z y s z ł y c h o k r e s ó w.

Na dobro konta 112 księguje się rezerwy tworzone w ciężar kont kosztów rozdziałów XIII i XV. Typowymi pozycjami takich rezerw są: rezerwa na urlopy, rezerwa na deputaty, rezerwa na koszty remontów planowo-zapobiegawczych. Wszystkie tego rodzaju pozycje muszą być przewidziane w planie gospodarczym przedsiębiorstwa.

W ciężar konta 112 księguje się wydatki wzgl. koszty rzeczywiście poniesione.

Z końcem okresu sprawozdawczego ustala się saldo każdej rezerwy; salda Wn wykazuje się w bilansie w pozycji „Nakłady przyszłych okresów“, salda Ma — w pozycji „Rezerwa na wydatki przyszłych okresów“.

113 — D o c h o d y p r z y s z ł y c h o k r e s ó w.

Konto 113 służy do ujęcia i rozliczenia dochodów pobranych z góry.

Konto 113 uznaje się w momencie wpływu gotówki lub wystawienia dokumentu dotyczącego dochodów przyszłych okresów, a obciąża z nadejściem okresu sprawozdawczego, do którego dany dochód należy odnieść.

Strona Wn konta 113 koresponduje ze stroną Ma właściwych kont dochodów (np. za dochody z dzierżaw — z kontem 201 „Straty i zyski“), a strona Ma — ze stroną Wn odpowiednich kont rozdziału IV lub VI.

Rozdział XI — Materiały.

Rozdział XI obejmuje następujące konta:

- 121 — Rozliczenie faktur i materiałów,
 - 123 — Materiały podstawowe,
 - 125 — Materiały pomocnicze,
 - 126 — Paliwo,
 - 127 — Części zapasowe maszyn i urządzeń,
 - 128 — Przedmioty nietrwałe,
 - 129 — Zużycie przedmiotów nietrwałych,
 - 131 — Materiały w przerobieniu,
 - 132 — Opakowania,
 - 135 — Odpadki,
 - 137 — Zapasy nieprzemysłowe,
 - 138 — Inwentarz żywy.
- 121 — R o z l i c z e n i e f a k t u r i m a t e r i a ł ó w.

Konto 121 jest kontem pomocniczym służącym do ustalenia wartości materiałów w drodze, wartości materiałów nie fakturowanych, kosztów zakupu materiałów oraz różnic wyceny wewnętrznej.

Na stronie Wn konta 121 księguje się faktury za zakupione materiały i wszelkie koszty zakupu materiałów w korespondencji z kontami dostawców, banku, kasy, transportu własnego itd. Na stronie Ma konta 121 księguje się wartość w cenie ewidencyjnej materiałów przyjętych do magazynu w korespondencji z kontami zapasowymi.

Wartość przyjętych materiałów, na które w ciągu okresu sprawozdawczego nie otrzymano faktury, przenosi się w końcu okresu z konta 121 na dobro konta 068 „Dostawy nie fakturowane“.

Koszty zakupu materiałów, zebrane na koncie 121, przenosi się w końcu okresu, w części przypadającej na wydane z magazynu materiały, w ciężar odpowiednich kont kosztów produkcji lub sprzedaży.

Odchylenia, zebrane na koncie 121, a powstałe na skutek wprowadzenia na konta zapasowe wg wyceny wewnętrznej materiałów nie zafakturowanych (różnica wyceny wewnętrznej), są również w końcu okresu przenoszone z konta 121 na odpowiednie konta kosztów produkcji lub sprzedaży w części przypadającej na wydane z magazynu materiały.

Pozostałe saldo konta 121 wyraża wartość materiałów zakupionych, lecz jeszcze nie otrzymanych, koszty zakupu materiałów w drodze oraz koszty zakupu i różnice wyceny wewnętrznej przypadające na remanent materiałów.

Saldo to wykazywane jest w sprawozdawczości okresowej w następujących pozycjach analitycznych: „Materiały w drodze“, „Koszty zakupu materiałów“, „Różnice wyceny wewnętrznej materiałów“.

123 — M a t e r i a ł y p o d s t a w o w e.

Na koncie 123 księguje się materiały podstawowe, tzn. te materiały, które w wyniku procesu produkcyjnego stają się główną substancją gotowego wyrobu.

Do materiałów podstawowych zalicza się ponadto takie, które stanowią część składową (montażową) wyrobu lub też są ściśle z wyrobem złączone (np. puszk konserwowe).

Nie księguje się na koncie 123 półfabrykatów własnej produkcji, ewidencjonowanych na koncie 152 „Półfabrykaty“.

Przychód materiałów podstawowych księguje się w ciężar konta 123 i na dobro konta 121 „Rozliczenie faktur i materiałów“.

Wartością materiałów podstawowych wydanych do produkcji obciąża się konta produkcji, wartością zaś materiałów zużytych na inwestycje lub remonty kapitalne — konta inwestycji rozpoczętych i remontów kapitalnych.

125 — M a t e r i a ł y p o m o c n i c z e.

Do materiałów pomocniczych zalicza się materiały pomocnicze bezpośrednio oddające wyrobowi swe właściwości i materiały pomocnicze pośrednie zużywane na cele ogólne działalności produkcyjnej, administracji itd. (utrzymanie i konserwacja urządzeń magazynowych, wytwórczych, biurowych, materiały biurowe itd.). Jeśli dany materiał jest używany jako pomocniczy i podstawowy, o zakwalifikowaniu go na konto 125 lub 123 decyduje przeważający sposób użytkowania. Zasady księgowania materiałów pomocniczych są analogiczne do zasad księgowania materiałów podstawowych.

126 — P a l i w o.

Na koncie 126 księgowane jest paliwo dla celów technologicznych, energetycznych i gospodarczych.

Przychód i rozchód paliwa księguje się analogicznie do przychodu i rozchodu materiałów podstawowych.

127 — C z ę ś c i z a p a s o w e m a s z y n i u r z ą d z e ń.

Na koncie 127 księguje się części zapasowe maszyn i urządzeń technicznych, przeznaczone do zastąpienia zużytych.

Księgowane na tym koncie części zapasowe mogą być zakupione ze środków obrotowych lub wytworzone we własnym zakresie.

Części zakupione ze środków przeznaczonych na finansowanie inwestycji księgowane są na koncie 012 „Materiały na inwestycje“. Przepisy branżowe ustalają zasady rozgraniczenia części zapasowych od przedmiotów nietrwałych.

128 — P r z e d m i o t y n i e t r w a ł e.

Na koncie 128 księguje się przedmioty nie zaliczane do środków trwałych, materiałów podstawowych itp. Należą tu przede wszystkim narzędzia, odzież ochronna (bez względu na wartość), drobny inwentarz biurowy i magazynowy itp.

Przedmioty nietrwałe w użytkowaniu ewidencjonuje się w analityce odrębnie od przedmiotów znajdujących się w magazynie.

Wartość przedmiotów nietrwałych zużytych całkowicie (zniszczonych) przenosi się z konta 128 w ciężar konta 129.

129 — Z u ż y c i e p r z e d m i o t ó w n i e t r w a ł y c h.

Na dobro konta 129 księguje się odpisy z tytułu zużycia przedmiotów nietrwałych w ciężar odpowiednich kont kosztów.

Sposób obliczania zużycia przedmiotów nietrwałych ustala instrukcje branżowe w oparciu o jedną z przytoczonych metod:

- 1) jednorazowe spisanie na koszty 50% wartości pierwotnej przedmiotu w chwili wydania go do użytkowania; spisanie pozostałej części wartości pierwotnej przedmiotu (po potrąceniu wartości złomu) w momencie likwidacji przedmiotu;
- 2) stonniowe spisywanie zużycia obliczonego przez podzielenie wartości pierwotnej użytkowanych przedmiotów (pomniejszonej o przypuszczalną wartość złomu) przez przeciętną ilość miesięcy ich użytkowania.

131 — M a t e r i a ł y w p r z e r o b i e.

Konto 131 służy do księgowania operacji związanych z oddaniem materiałów do obcego przerobu.

Konto 131 obciąża się wartością materiałów wydanych do przerobu obcego oraz kosztami przerobu i przewozu w obu kierunkach.

Przychód materiałów przerobionych księguje się na dobro konta 131 i w ciężar właściwego konta zapasowego.

132 — O p a k o w a n i a.

Na koncie 132 księguje się zaliczane do środków obrotowych przedmioty, które służą do opakowania wyrobów i towarów, a których nomenklaturę ustala branżowe instrukcje wzgl. branżowe indeksy materiałowe, opracowane w oparciu o zasady kwalifikowania opakowań zawarte w odpowiednich przepisach szczegółowych.

Ewidencja księgowa przychodu opakowań jest analogiczna do ewidencji poprzednio omówionych grup materiałów.

Opakowania wysłane wraz z towarami i fakturowane w oddzielnej pozycji przenosi się z konta 132 w ciężar konta 196 „Sprzedaż materiałów“.

135 — O d p a d k i.

Na koncie 135 księguje się odpadki powstałe w toku procesów technologicznych oraz materiały, które na skutek zniszczenia lub uszkodzenia utraciły całkowicie swą pierwotną wartość użytkową. Przychód odpadków księguje się w korespondencji z kontami zapasowymi

rozdziałów XI i XIV bądź z kontem 076 „Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat“ — co do zniszczonych materiałów i towarów, natomiast z kontami rozdziału XIII — co do odpadków technologicznych.

Rozchodem odpadków zużytych na własne potrzeby obciąża się konta kosztów, natomiast rozchodem odpadków sprzedanych — konto 196 „Sprzedaż materiałów“.

137 — Z a p a s y n i e p r z e m y s ł o w e.

Na koncie 137 księguje się materiały i towary handlowe obcej produkcji, przeznaczone do zużycia w ramach gospodarki nieprzemysłowej: rolnej, mieszkaniowej itp. (pasze, nawozy sztuczne, nasiona i inne) oraz produkty tej gospodarki, o ile nie są one zużywane w procesie wytwórczym fabryki. Wartością sprzedanych towarów handlowych obcej produkcji wzgl. wartością sprzedanych produktów gospodarki nieprzemysłowej obciąża się konto 196 „Sprzedaż materiałów“, wartością zaś zużytych materiałów obciąża się konto 167 „Gospodarka nieprzemysłowa“ na dobro konta 137; przychód produktów tej gospodarki księguje się na dobro konta 167 w korespondencji z kontem 137.

138 — I n w e n t a r z ż y w y.

Na koncie 138 ewidencjonuje się wartość inwentarza żywego zaliczonego do środków obrotowych przedsiębiorstwa, a więc zwierząt młodych w okresie odchowu i zwierząt w opasie.

Wartość żywca ubojowego przemysłowego (w przedsiębiorstwach przemysłu mięsnego) ewidencjonuje się na koncie 123 „Materiały podstawowe“.

Rozdział XII — P ł a c e.

W rozdziale XII występuje konto 141 „Płace podstawowe i dodatkowe“.

Konto 141 służy do rozliczenia rzeczywistych wynagrodzeń, należnych pracownikom stałym lub zatrudnionym dorywczo. Właściwe instrukcje w sprawie sporządzania planów techniczno-przemysłowo-finansowych określają szczegółowo nomenklaturę płac podstawowych i dodatkowych księgowanych na koncie 141.

Konto 141 obciąża się w zasadzie na dobro konta 071 „Pracownicy za płace“ bądź 074 „Inne należności i zobowiązania“, uznaje się zaś w ciężar właściwych kont w rozdziałach I, II, X, XI, XIII, XV i XVII.

Konto 141 nie wykazuje salda na koniec okresu.

Rozdział XIII — P r o d u k c j a i g o s p o d a r k a n i e p r z e m y s ł o w a.

Rozdział XIII przeznaczony jest do księgowego ujęcia kosztów przedsiębiorstwa z rozróżnieniem działalności przemysłowej i gospodarki nieprzemysłowej.

Działalność przemysłowa wynika z ekonomicznego przeznaczenia poszczególnych przedsiębiorstw przemysłu uspołecznionego, a koszty jej stanowią główny przedmiot ewidencji księgowej i troski kierownictwa w jego dążeniach do stałego obniżania kosztów własnych produkcji.

Przez gospodarkę nieprzemysłową, której głównym celem jest zaspakajanie potrzeb bytowych pracowników fabryki, rozumiana jest działalność tego typu, jak przyfabryczna gospodarka rolna, żywienie zbiorowe, gospodarka mieszkaniowo-komunalna, transport służący w zasadzie celom pozafabrycznym itp., przy czym wszystkie te działy występują w rozdziale XIII tylko w przypadku, o ile nie są one objęte odrębnym bilansem. Koszty gospodarki nieprzemysłowej ujmuje się w rozdziale XIII na jednym koncie syntetycznym (167), podczas gdy pozostałe konta syntetyczne tego rozdziału

przeznacza się na rozliczenie kosztów działalności przemysłowej.

W ramach działalności przemysłowej przeprowadza się podział ogółu wytwórczych komórek organizacyjnych zwanych tu „wydziałami” na dwie zasadnicze grupy, tj. na:

- 1) wydziały podstawowe,
- 2) wydziały pomocnicze.

Ad 1. Pod pojęciem „wydziały podstawowe” rozumieć należy wydziały wytwarzające produkty, które figurują w głównym indeksie branżowym wyrobów danego przedsiębiorstwa i których wytwarzanie stanowi podstawowe zadanie działalności gospodarczej tego przedsiębiorstwa.

Ad 2. Pod pojęciem „wydziały pomocnicze” rozumiane być winny wszystkie pozostałe przemysłowe wydziały wytwórcze, a w tej liczbie:

- podręczne wydziały przemysłowe, zajmujące się wytwarzaniem wzgl. przerobem materiałów przeznaczonych do dalszego wykorzystania w fabryce (np. cegły, deski) bądź opakowań gotowej produkcji;
- uboczne wydziały przemysłowe, których działalność wytwórcza polega w zasadzie na wykorzystaniu odpadków do wyrobu artykułów powszechnego użytku, nie objętych głównym indeksem branżowym;
- wydziały pomocnicze produkujące energię, wytwarzające (lub odnawiające) narzędzia, przyrządy, modele itp., wykonujące konserwacje i remonty bieżące bądź inne usługi produkcyjne.

Ponadto do wydziałów pomocniczych zalicza się wydziały transportowe, w przypadku gdy ich działalność wiąże się w zasadzie z produkcją przemysłową (zaopatrzenie materiałowe, transport wewnętrzno-fabryczny, ekspedycja gotowych wyrobów).

Omówione wyżej rozróżnienie między wydziałami podstawowymi i pomocniczymi znajduje odbicie w księgowym ujęciu kosztów w rozdziale XIII (konta: 151 „Produkcja podstawowa”, 158 „Koszty wydziałowe” oraz konto 153 „Produkcja pomocnicza”).

Zwraca się tu uwagę na trudności mogące zaistnieć w praktyce przy zaliczaniu poszczególnych wydziałów do jednej z dwu przytoczonych zasadniczych grup — w przypadku produkcji mieszanej, występującej stale lub sporadycznie na jednym wydziale.

Tego rodzaju wątpliwości winny być rozstrzygnięte przez instrukcje branżowe.

Właściwością większości kont rozdziału XIII jest ich zbiorczo-rozdzielczy (rozliczeniowy) charakter.

Charakter zbiorczo-rozdzielczy konta polega na tym, że księgowanie sum kosztów na dobro takiego konta następuje w innym przekroju niż gromadzenie kosztów na stronie Wn, np. obciążanie konta wg poszczególnych rodzajów nakładów, jak płace, materiały, amortyzacja itd.; uznawanie zaś wg skalkulowanego kosztu własnego wyrobów lub świadczeń (nośników kosztów). Przekroje i sposoby prowadzenia analityki do określonych kont syntetycznych wynikają albo z ich rozliczeniowego charakteru (np. do konta 151 „Produkcja podstawowa” prowadzi się karty kalkulacyjne zleceń bądź zestawienia kalkulacyjne, stanowiące podstawę rozliczenia), albo też z obowiązujących przepisów co do sprawozdawczości i planowania (np. analityka do konta kosztów wydziałowych i ogólnofabrycznych).

Oprócz kont rozliczeniowych, w rozdziale XIII występuje również konto o charakterze zapasowym (konto 152 „Półfabrykaty”).

Konta: 151 „Produkcja podstawowa”, 153 „Produkcja pomocnicza” i 167 „Gospodarka nieprzemysłowa” w końcowym saldzie wyrażają wartość produkcji w toku.

Ponadto rozdział XIII zawiera — w postaci konta 165 „Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej” — ważny instrument kontroli poziomu kosztów własnych i — określonych w jednostkach pieniężnych — rozmiarów produkcji towarowej okresu sprawozdawczego.

Rozdział XIII — „Produkcja i gospodarka nieprzemysłowa” obejmuje następujące konta:

- 151 — Produkcja podstawowa,
 - 152 — Półfabrykaty,
 - 153 — Produkcja pomocnicza,
 - 154 — Koszty bezpieczeństwa i higieny pracy,
 - 155 — Remonty bieżące,
 - 158 — Koszty wydziałowe,
 - 159 — Koszty ogólnofabryczne,
 - 161 — Braki,
 - 162 — Przeście,
 - 165 — Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej,
 - 167 — Gospodarka nieprzemysłowa.
- 151 — P r o d u k c j a p o d s t a w o w a .

Na koncie 151 następuje rozliczenie kosztów produkcji wydziałów podstawowych.

Koszty bezpośrednie księguje się wprost na stronie Wn konta 151, koszty pośrednie natomiast przenosi się na to konto po uprzednim zgrupowaniu ich na koncie 158 „Koszty wydziałowe” oraz na koncie 159 „Koszty ogólnofabryczne”.

Zasady kwalifikowania kosztów produkcji na koszty bezpośrednie (technologiczne) i koszty pośrednie (ogólne) powinny ustalić branżowe instrukcje kalkulacyjne (branżowe wykazy pozycji kosztu własnego).

- Ponadto w ciężar konta 151 księguje się:
- nakłady na uruchomienie nowej produkcji (Ma 111),
 - ostateczną stratę na brakach (Ma 161),
 - półfabrykaty własnej produkcji (Ma 152).

- Na dobro konta 151 księguje się:
- koszty rzeczywiste półfabrykatów (Wn 152),
 - odpadki i zwroty materiałów (Wn odpowiednie konto rozdziału XI),
 - braki nienaprawialne (Wn 161),
 - koszty produkcji towarowej (Wn 165).

Przebieganie kosztów produkcji towarowej wydziałów podstawowych z konta 151 w ciężar konta 165 „Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej” następuje wg rzeczywistego fabrycznego kosztu własnego, ustalonego na podstawie kalkulacji wynikowej i dokonywane jest jednorazowo za okres sprawozdawczy.

Saldo konta 151 wyraża koszt własny produkcji podstawowej w toku.

Przedmiotem analityki do konta 151 mogą być poszczególne zlecenia produkcyjne, grupy asortymentowe, fazy (procesy) produkcyjne itd.

152 — P ó ł f a b r y k a t y .

Na koncie 152 ewidencjonuje się półfabrykaty własnej produkcji, podlegające składowaniu w magazynach międzyoperacyjnych lub w magazynie ogólnym.

Na stronie Wn konta 152 księguje się półfabrykaty przyjęte do magazynu z produkcji (Ma 151 lub 153), na stronie Ma — półfabrykaty oddane do produkcji (Wn 151 lub 153) oraz półfabrykaty sprzedane (Wn 165).

Księgowani na tym koncie dokonuje się w zasadzie raz w miesiącu na podstawie prowadzonej bieżąco kartoteki ilościowej.

153 — P r o d u k c j a p o m o c n i c z a.

Konto 153 służy do ewidencji kosztów produkcji wydziałów pomocniczych i ujmować winno obrót globalny wszystkich wydziałów pomocniczych, w tym także — wzajemne rozliczenia międzywydziałowe.

Do konta syntetycznego 153 niezbędna jest ewidencja analityczna prowadzona na zasadach analogicznych do podanych dalej w wyjaśnieniach do konta 158 „Koszty wydziałowe“.

W odróżnieniu od metody stosowanej przy grupowaniu kosztów produkcji wydziałów podstawowych (księgowanie na koncie 151 kosztów bezpośrednich — wprost, kosztów zaś wydziałowych — za pośrednictwem konta 158) konto 153 i prowadzone różnoległe doń wszystkie konta analityczne poszczególnych wydziałów pomocniczych obciążane są zarówno za koszty bezpośrednie jak i za właściwe (pośrednie) koszty wydziałowe.

Przy rozchodowaniu wyrobów i usług produkcji pomocniczej (ubocznej) z konta 153 stosowana jest zasada, że konta innych wydziałów, konto kosztów ogólnofabrycznych oraz konta rozdziału XI obciąża się w wysokości wydziałowego kosztu własnego bezpośrednio na dobro konta 153, tj. z pominięciem konta 165 „Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej“, natomiast wyroby i usługi zaliczane stosownie do obowiązujących instrukcji P.K.P.G. do produkcji towarowej (np. wyroby i usługi o charakterze przemysłowym przeznaczone na zbył, dla inwestycji i remontów kapitałnych bądź na potrzeby własnej gospodarki nieprzemysłowej) przenosi się z konta 153 na ciężar konta 165 w wysokości fabrycznego kosztu własnego, tj. po doliczeniu do kosztu własnego wydziałowego odpowiedniej części kosztów ogólnofabrycznych z konta 159.

Saldo konta 153 wyraża koszt własny produkcji pomocniczej (ubocznej) w toku.

154 — K o s z t y b e z p i e c z e ń s t w a i h i g i e n y p r a c y.

Na koncie 154 ewidencjonuje się nakłady na utrzymanie bezpieczeństwa i higieny pracy na terenie poszczególnych wydziałów wytwórczych i fabryki jako całości. Rodzaje nakładów zaliczanych na konto 154 ustalają instrukcje P.K.P.G. Instrukcje te stanowią jednocześnie podstawę do budowy analityki dla konta 154.

Nakłady zgromadzone na koncie 154 ulegają przy końcu okresu sprawozdawczego jednorazowemu rozliczeniu i przeniesieniu w zasadzie w ciężar kont:

153 — Produkcja pomocnicza,

158 — Koszty wydziałowe,

159 — Koszty ogólnofabryczne.

155 — R e m o n t y b i e ż ą c e.

Konto 155 służy do ewidencji kosztów remontów bieżących wykonywanych:

1) we własnym zakresie — przez wydział, którego dany remont dotyczy,

2) na zlecenie wewnętrzne — przez wydział remontowy (pomocniczy) fabryki,

3) przez obce przedsiębiorstwo.

Z konta 155 przenieść należy na konta odpowiednich wydziałów (bądź na konto kosztów ogólnofabrycznych) tylko takie sumy kosztów remontów bieżących, które z punktu widzenia prawidłowego rozliczenia kosztów w czasie odnieść można do okresu sprawozdaw-

czego. Jeżeli na koszty remontów stworzono rezerwę na koncie 112 „Rezerwa na wydatki przyszłych okresów“ (na tzw. remonty planowo-zapobiegawcze), uznanie konta 155 następuje w ciężar konta 112.

Saldo konta 155 wyraża nie rozliczone koszty remontów bieżących i pozostaje na tym koncie na następny okres, a w bilansie miesięcznym i kwartalnym wykazywane jest statystycznie w pozycji „Nakłady przyszłych okresów“.

Bilans roczny nie powinien w zasadzie zawierać nie rozliczonych kosztów remontów bieżących.

158 — K o s z t y w y d z i a ł o w e.

Na koncie 158 zbierane są koszty pośrednie, powstające na poszczególnych wydziałach podstawowych.

Do konta 158 prowadzi się ewidencję analityczną uwzględniającą podział kosztów na poszczególne wydziały, a w ramach wydziałów — na pozycje kosztów, obowiązujące przy sprawozdawczości i planowaniu.

Z punktu widzenia zależności kosztów od rozmiarów produkcji sprawozdawcze pozycje kosztów wydziałowych rozbić należy na dwie grupy, a mianowicie:

- 1) na koszty ruchu maszyn i urządzeń produkcyjnych (koszty zmienne),
- 2) na koszty ogólnowydziałowe (koszty względnie stałe).

Koszty wydziałowe z konta 158 przenosi się jako koszty ruchu i koszty ogólnowydziałowe na konto 151 „Produkcja podstawowa“.

Rozliczenie ogólnej sumy tych kosztów na wyrób, asortyment, serię, (zlecenie) następuje w sposób ustalony branżową instrukcją kalkulacyjną.

Przytacza się przykładowo wykaz typowych pozycji kosztów wydziałowych:

I. Koszty ruchu maszyn i urządzeń produkcyjnych*).

1. Płace i ubezpieczenia społeczne pracowników zatrudnionych przy utrzymaniu maszyn i urządzeń produkcyjnych,
2. Materiały technologiczne i na potrzeby ruchu,
3. Paliwo,
4. Energia napędowa,
5. Amortyzacja maszyn i urządzeń produkcyjnych,
6. Zużycie i utrzymanie narzędzi i innych przedmiotów nietrwałych o charakterze produkcyjnym,
7. Remonty bieżące maszyn i urządzeń produkcyjnych.

II. Koszty ogólnowydziałowe.

1. Płace i ubezpieczenia społeczne kierownictwa wydziału,
2. Płace i ubezpieczenia społeczne pomocniczych pracowników wydziału,
3. Pozostałe płace i ubezpieczenia społeczne pracowników wydziału (np. płace uczniów, dodatki do wynagrodzeń, określone instrukcjami branżowymi itp.),
4. Materiały na potrzeby ogólne wydziału,
5. Paliwo i energia na potrzeby ogólne wydziału,
6. Amortyzacja środków trwałych o charakterze ogólnowydziałowym,
7. Remonty bieżące środków trwałych o charakterze ogólnowydziałowym,
8. Zużycie i utrzymanie przedmiotów nietrwałych o charakterze ogólnowydziałowym,

*) Z nomenklatury kosztów ruchu wyłącza się ew. koszty, które w myśl przepisów branżowych księguje się wprost na koncie 151 jako odrębne pozycje kosztu własnego (np. energia i paliwo technologiczne).

9. Bezpieczeństwo i higiena pracy na wydziale,
10. Transport wewnątrzfabryczny,
11. Racjonalizacja i wynalazczość w zakresie wydziału,
12. Utrzymanie laboratoriów wydziałowych, doświadczenia, próby i badania w zakresie wydziału,
13. Koszty nieprodukcyjne:
 - 1) straty związane z przestojami na wydziale,
 - 2) ubytki i manka (nie zawinione) z potrąceniem nadwyżek zapasów materiałów, półfabrykatów i produkcji w toku, w obrębie wydziałów,
14. Pozostałe koszty ogólnowydziałowe.

159 — Koszty ogólnofabryczne.

Konto 159 służy do ewidencji kosztów pośrednich, związanych z organizacją i obsługą produkcji jako całości oraz zarządzaniem (kierowaniem) całym przedsiębiorstwem.

Ponadto na koncie tym księguje się w przedsiębiorstwach odpowiednią część kosztów utrzymania jednostki nadrzędnej, jeżeli koszty te, na zasadzie obowiązujących przepisów, obciążają podległe jednostki. Obciążanie tego konta następuje w korespondencji z kontem 092 „Rozrachunkę bieżące”.

Koszty ogólnofabryczne dzielą się na:

- I. Koszty administracyjno-gospodarcze,
- II. Koszty ogólnoprodukcyjne,
- III. Koszty wydzielonego zarządu,
- IV. Koszty nieprodukcyjne.

Koszty ogólnofabryczne rozliczane są w zasadzie tylko na wyroby i usługi zaliczane do produkcji towarowej. Obciążają one również konto 161 „Braki” i konto 162 „Przestoje”.

Rozliczenie kosztów ogólnofabrycznych następuje na podstawie rozdzielnika ustalonego branżową instrukcją kalkulacyjną.

W analityce obowiązuje podział ustalony przez odnośne instrukcje.

Przytacza się przykładowo wykaz typowych pozycji kosztów ogólnofabrycznych:

I. Koszty administracyjno-gospodarcze.

1. Płace i ubezpieczenia społeczne pracowników zarządu przedsiębiorstwa,
2. Delegacje, przejazdy i przeniesienia,
3. Transport osobowy własnymi środkami,
4. Koszty biurowe (opłaty telekomunikacyjne, materiały biurowe, zakup wydawnictw itp.),
5. Utrzymanie i amortyzacja budynków (pomieszczeń), uzbrojenia i inwentarza o charakterze administracyjno-gospodarczym,
6. Pozostałe koszty administracyjno-gospodarcze.

II. Koszty ogólnoprodukcyjne.

1. Utrzymanie i amortyzacja budynków (pomieszczeń), uzbrojenia i inwentarza o charakterze ogólnoprodukcyjnym,
2. Utrzymanie i amortyzacja budynków (pomieszczeń), uzbrojenia i inwentarza magazynów fabrycznych,
3. Utrzymanie i amortyzacja budynków (pomieszczeń), uzbrojenia i inwentarza biur konstrukcyjnych i laboratoriów ogólnofabrycznych,
4. Bezpieczeństwo i higiena pracy poza wydziałami wytwórczymi,
5. Uzupelnienie i szkolenie kadr,
6. Nakłady finansowe (z potrąceniem odsetek otrzymanych),
7. Ochrona mienia,

8. Racjonalizacja i wynalazczość o znaczeniu ogólnofabrycznym,

9. Premie za oszczędności paliwa i energii (z potrąceniem ściąganych kar),

10. Podatki, daniny, opłaty, ubezpieczenia rzeczowe,

11. Pozostałe koszty ogólnoprodukcyjne.

III Koszty wydzielonego zarządu — bez podziału.

I. Koszty nieprodukcyjne.

1. Kary za przestój wagonów,
2. Inne kary, grzywny i odszkodowania płacone (z potrąceniem otrzymanych),
3. Straty związane z przestojami,
4. Ubytki i manka (nie zawinione) z potrąceniem nadwyżek zapasów materiałów w magazynach ogólnofabrycznych,
5. Ubytki i manka (nie zawinione) z potrąceniem nadwyżek zapasów wyrobów gotowych i półfabrykatów w magazynach ogólnofabrycznych,
6. Pozostałe koszty nieprodukcyjne.

W jednostkach nadrzędnych utrzymywanych z narzutów na koszty podległych jednostek w ciężar konta 159 księgowane są wszelkie nakłady związane z utrzymaniem danej jednostki, na dobro zaś konta 159 księgowane są — w korespondencji z kontem 092 „Rozrachunkę bieżące” — narzuty należne od podległych jednostek.

W jednostkach nadrzędnych nakłady księgowane w ciężar konta 159 grupuje się w analityce następująco:

- 1) płace i ubezpieczenia społeczne,
- 2) delegacje, przejazdy i przeniesienia,
- 3) utrzymanie własnego taboru samochodowego,
- 4) koszty biurowe (opłaty telekomunikacyjne, materiały biurowe, zakup wydawnictw itp.),
- 5) utrzymanie i amortyzacja nieruchomości i ruchomości.
- 6) pozostałe koszty.

161 — Braki.

Konto 161 służy do ewidencji strat związanych z powstawaniem braków produkcyjnych.

Pod pojęciem braku rozumieć należy wytworzone przez fabrykę wyroby wykończone bądź doprowadzone do określonej fazy produkcji, a nie odpowiadające warunkom technicznym wzgl. warunkom umów z odbiorcami. Z punktu widzenia miejsca ujawnienia rozróżnia się braki wykryte przez kontrolę techniczną w produkcji oraz braki, których ujawnienie nastąpiło później, tzn. w magazynie własnym, w drodze lub u odbiorcy.

Ujawnienie braku przez odbiorcę i zwrot braku należy odróżnić od wypadku, kiedy odbiorca korzysta z udzielonej mu gwarancji. Z punktu widzenia stonia wadliwości należy rozróżnić braki nienaprawialne (bezwzględne) od braków naprawialnych (względnych). Przy brakach naprawialnych konto 161 obciąża się za koszty samej naprawy, natomiast przy brakach nienaprawialnych — za koszt własny braku, w korespondencji z kontem 151 „Produkcja podstawowa”. Konto 161 uznaje się w ciężar konta 135 za uzyskany złom, w pozostałej zaś części, stanowiącej ostateczną stratę — w ciężar konta 151 „Produkcja podstawowa”.

162 — Przestoje.

Konto 162 służy do rozliczania strat związanych z częściowym lub całkowitym unieruchomieniem procesu produkcyjnego.

Rozliczenie to polega na zebraniu po stronie Wn konta 162 kosztów spowodowanych przestojami, przede wszystkim:

- płac i ubezpieczeń społecznych robotników produkcyjnych za czas przestoju (w sumie pełnej lub w sumie dopłat do płacy liczonej po niższych stawkach),
- kosztów prądu lub paliwa (na utrzymanie w ruchu bądź rozgrzewanie urządzeń po przestoju),
- części kosztów wydziałowych wydziałów unieruchomionych oraz części kosztów ogólnofabrycznych.

Strona Ma konta 162 „Przestoje“ zawiera sumy skalkulowanych strat na przestojach, przenoszone zależnie od rozmiaru i przyczyn przestojów:

- 1) w ciężar konta 201 „Straty i zyski“:
 - a) za straty na przestojach wynikłych na skutek klęsk żywiołowych lub wypadków losowych,
 - b) za straty na przestojach o rozmiarze przekraczającym limit ustalony w instrukcji branżowej (np. 15 dni w miesiącu sprawozdawczym);
- 2) w ciężar odpowiedniego konta produkcji (151, 158, 159) — za straty na przestojach, których charakteru nie określono w poprzednich punktach, a które zależnie od przyczyny i od przyjętych zasad kalkulacji branżowej traktuje się jako koszt bezpośredni bądź wlicza do kosztów wydziałowych lub ogólnofabrycznych.

165 — Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej.

Konto 165 służy do ustalenia wyników (oszczędności lub przekroczeń) wykonania planu kosztów własnych produkcji towarowej, wytworzonej w okresie sprawozdawczym.

Wyniki te winny być wykazywane osobno przynajmniej dla produkcji porównywalnej i nieporównywalnej.

Ewentualny dalszy podział analityczny konta 165 (np. wg grup asortymentowych wyrobów i rodzajów usług) określa instrukcje branżowe. W ciężar konta 165 księguje się z zapisami przeciwstawnymi na dobro kont: 151 — Produkcja podstawowa i 153 — Produkcja pomocnicza rzeczywisty (wg kalkulacji wynikowej) fabryczny koszt własny wyrobów gotowych i usług wykonanych (zakończonych), które instrukcje P.K.P.G. klasyfikują jako produkcję towarową.

Na dobro konta 165 księguje się z zapisami przeciwstawnymi na ciężar konta 171 „Wyroby gotowe“ bądź 179 „Towary wysłane i usługi wykonane“, produkcję towarową okresu sprawozdawczego, liczoną w wysokości:

- a) planowanego fabrycznego kosztu własnego,
- b) zatwierdzonego kosztorysu (np. przy usługach dla inwestycji),
- c) ceny zbytu pomniejszonej odpowiednio o podatek obrotowy, o koszty związane ze sprzedażą i o zysk planowany — o ile na dany produkt nie ustalono kosztu planowanego.

Powstałe na koncie 165 w wyniku porównania strony Wn ze stroną Ma odchylenia wyrażają oszczędności lub przekroczenia w stosunku do kosztu własnego planowanego bądź innego stosowanego wskaźnika.

Odchylenia te przenoszone są w końcu okresu sprawozdawczego na konto 172 „Odchylenia od kosztów planowanych“, skąd część odnosząca się do wyrobów i usług sprzedanych przeksięgowywana jest na odpowiedzialnie konta rozdziału XVI.

Niedopuszczalna jest kompensata różnokierunkowych odchyżeń ujawnionych odrębnie dla produkcji

porównywalnej i nieporównywalnej bądź dla bardziej szczegółowych grup w analityce do konta 165.

167 — Gospodarka nieprzemysłowa.

Konto 167 służy do syntetycznej ewidencji nakładów i dochodów związanych z prowadzeniem przyfabrycznej gospodarki o trybie nieprzemysłowym, głównie dla zaspakajania potrzeb personelu fabryki.

W razie występowania kilku odmian tego rodzaju gospodarki konto 167 wymaga prowadzenia doń odpowiedniej analityki.

Efektom działalności gospodarki nieprzemysłowej mogą być zarówno produkty materialne (np. zboże, warzywa, owoce), jak i usługi o charakterze nieprodukcyjnym (np. usługi mieszkaniowo-komunalne, transportowe).

Remanenty robót bądź produkcji nieprzemysłowej w toku pozostają na koncie 167 i przechodzą do bilansu.

Wyniki gospodarki nieprzemysłowej przenosi się na konto 201 „Straty i zyski“.

*

Zasadnicza (typowa) korespondencja kont syntetycznych rozdziału XIII „Produkcja“ z kontami innych rozdziałów przebiega w sposób następujący (w nawiasach podano numery poszczególnych kont rozdziału XIII, obciążanych lub uznawanych przeciwstawnie):

I. Strona Wn kont rozdziału XIII koresponduje:

- 1) z kontami materiałowymi rozdziału XI — za zużycie materiałów, paliwa, części zapasowych, przedmiotów nietrwałych itd. oraz za przypadającą część kosztów zaopatrzenia i odchyżeń od ewidencyjnych cen materiałów (wszystkie konta rozdziału XIII z wyjątkiem 152 i 165),
- 2) z kontem 141 „Płace podstawowe i dodatkowe“ (rozdział XII) — za płace podstawowe i dodatkowe stałego i dorywczego personelu fabryki (wszystkie konta rozdziału XIII z wyjątkiem 152 i 165),
- 3) z kontem 082 „Rozrachunki z tytułu ubezpieczeń społecznych“ — za ubezpieczenia społeczne pracowników (wszystkie konta rozdziału XIII z wyjątkiem 152 i 165),
- 4) z kontem 101 „Rozliczenie amortyzacji“ — za koszty amortyzacji środków trwałych (153, 154, 158, 159, 167 ew. 151),
- 5) z kontem 041 „Kasa“, 043 „Rachunek operacyjny“ i kontami rozdziału VI — za usługi z zewnątrz (151, 153, 154, 155, 158, 159, 162, 167),
- 6) z kontami rozdziału VII — za podatki, daniny, opłaty i ubezpieczenia rzeczowe (153, 158, 159, 167),
- 7) z kontem 076 „Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat“ oraz z kontem 078 „Manka, ubytki i straty nie zawinione“ — za nie zawinione ubytki i manka zapasów (153, 158, 159),
- 8) z kontami rozdziału X — za rzeczywiste lub planowane raty nakładów, podlegających rozliczeniom międzyokresowym (151, 153, 154, 158, 159, 167),
- 9) z kontem 172 „Odchylenia od kosztów planowanych“ — za okresowe odchylenia (oszczędności) przy wykonaniu planu kosztów (165),
- 10) z kontem 092 „Rozrachunki bieżące“ — za narzut kosztów wydzielonego zarządu (159).

II. Zapisów na dobro kont rozdziału XIII dokonuje się w ciężar:

- 1) konta 171 „Wyroby gotowe“ lub 179 „Towary wysłane i usługi wykonane“ — za wyroby i usługi zaliczane do produkcji towarowej, wykonane w okresie sprawozdawczym (165).

- 2) konta 172 „Odchylenia od kosztów planowanych“ — za okresowe odchylenia (przekroczenia) przy wykonaniu planu kosztów własnych (165),
- 3) konta 183 „Inne koszty sprzedaży“ — za usługi związane ze zbytem (np. transport), o ile wartość tych usług objęta jest ceną zbytu (153),
- 4) odpowiedniego konta rozdziału XI „Materiały“:
 - a) za materialne wytwory produkcji pomocniczej zaprzychodowane do magazynu z zasadniczym przeznaczeniem za zużycie bądź zastosowanie w obrębie fabryki, np. narzędzia, modele, materiały pomocnicze, opakowania (153),
 - b) za produkty gospodarki nieprzemysłowej (167),
 - c) za usługi własnego transportu przy zaopatrzeniu (153),
 - d) za uzyskane odpadki bądź zwroty materiałów, zaliczonych uprzednio do kosztów (151, 153, 158, 159, 161, 167),
- 5) konta 201 „Straty i zyski“:
 - a) za powstałe w produkcji straty, nie wliczane do kosztu własnego produktów (162 ew. inne),
 - b) za wyniki gospodarki nieprzemysłowej (167),
- 6) konta 106 „Inne fundusze“ — za koszty wykonanych robót gwarancyjnych (151, 153),
- 7) konta rozdziału X — za ponoszone we własnym zakresie koszty (złożone), wymagające rozliczenia na różne okresy (151, 153, 155),
- 8) konta 074 „Inne należności i zobowiązania“ — za odpłatne usługi gospodarki nieprzemysłowej (167),
- 9) konta 076 „Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat“ — za stwierdzone ubytki i manka na zapasach produkcji w toku i półfabrykatów własnych (151, 152, 153, 167).

Rozdział XIV — Wyroby gotowe.

Konta rozdziału XIV przeznaczone są do ewidencji zaliczanych do produkcji towarowej wyrobów gotowych, znajdujących się w składach fabrycznych i we własnej sieci handlowej. Półfabrykaty księgowane są na kontach tego rozdziału tylko w przypadku zbytu (bądź przeznaczenia do zbytu) poza obręb przedsiębiorstwa. Ponadto na kontach rozdziału XIV ewidencjonuje się wysłane opakowania, materiały i wyroby oraz wykonane usługi, na które nie wystawiono jeszcze faktur lub też nie oddano ich do inkasa. Ewidencja wyrobów gotowych i usług wykonanych prowadzona jest wg planowanego fabrycznego kosztu własnego, a w przypadku, gdy nie przewiduje się ustalenia kosztu planowanego — wg ceny zbytu pomniejszonej o podatek obrotowy, o koszty związane ze sprzedażą i o ewentualny zysk planowany. Ewidencja materiałów i opakowań prowadzona jest wg ich ceny ewidencyjnej. Różnica (odchylenia) między rzeczywistym i planowanym kosztem własnym wyrobów gotowych i usług przenoszona jest okresowo (co miesiąc) na oddzielne konto odchylenia.

W rozdziale XIV występują konta:

- 171 — Wyroby gotowe,
 - 172 — Odchylenia od kosztów planowanych,
 - 175 — Towary w sieci handlowej,
 - 176 — Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w sieci handlowej,
 - 179 — Towary wysłane i usługi wykonane,
- 171 — W y r o b y g o t o w e.

Na stronie Wn konta 171 księgowany jest wg kosztu planowanego przychód wyrobów gotowych z produkcji z zapisem przeciwnym na stronie Ma konta 165

„Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej“.

Zapisy po stronie Ma konta 171 dokonywane są w korespondencji:

- 1) z kontem 191 „Sprzedaż wyrobów“ — za wartość wyrobów sprzedanych oraz wykonanych dla własnych inwestycji, remontów kapitalnych i gospodarki nieprzemysłowej,
 - 2) z kontem 179 „Towary wysłane i usługi wykonane“ — za planowany koszt własny wyrobów wysłanych odbiorcom, a nie sprzedanych,
 - 3) z kontem 175 „Towary w sieci handlowej“ — za planowany koszt własny wyrobów przekazanych do własnej sieci handlowej,
 - 4) z kontem 076 „Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat“ za stwierdzone manka, ubytki i straty.
- Analityka do tego konta prowadzona być powinna wg miejsc przechowywania, rodzaju i gatunku wyrobów. Ewidencja magazynowa wyrobów gotowych powinna być zorganizowana na zasadach stosowanych przy ewidencji zapasów materiałowych.

172 — O d c h y l e n i a o d k o s z t ó w p l a n o w a n y c h.

Konto 172 przeznaczone jest do rozliczania różnic między rzeczywistym i planowanym kosztem własnym wyrobów gotowych własnej produkcji oraz wykonanych usług, zaliczonych do produkcji towarowej. Odchylenia te przenoszone są na konto 172 z konta 165 „Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej“.

Odchylenia, dotyczące wyrobów i usług sprzedanych — podlegają w końcu okresu przeksięgowaniu na odpowiednie konta sprzedaży rozdziału XVI, dotyczące stwierdzonych mank, ubytków i strat — na konto 076 „Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat“, a dotyczące towarów własnej produkcji we własnej sieci handlowej — na konto 176 „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w sieci handlowej“.

Powstałe po dokonaniu tych księgowania saldo konta 172 wyraża różnicę między kosztem rzeczywistym i planowanym remanentu wyrobów w magazynie oraz wyrobów wysłanych i usług wykonanych.

Celem wykazania rzeczywistego kosztu własnego remanentu wyrobów w magazynie, wyrobów wysłanych i usług wykonanych w sprawozdaniach okresowych należy odchylenia od kosztów planowanych uwzględnić w 2 pozycjach: „Wyroby gotowe“ (171) oraz „Towary wysłane i usługi wykonane“ (179). W związku z powyższym saldo konta 172 nie występuje w formie oddzielnej pozycji bilansowej. Podziału tego salda dokonuje się pozaksięgowo. Analitykę do konta 172 prowadzi się stosownie do zasad ustalonych przez instrukcje branżowe (patrz: konto 165).

175 — T o w a r y w s i e c i h a n d l o w e j.

Na koncie tym ewidencjonowane są towary własnej produkcji przeznaczone do sprzedaży we własnych miejscach sprzedaży danego przedsiębiorstwa przemysłowego (sklepy przyfabryczne, wzorcowe, kioski itp).

Różnica między ceną ewidencyjną a planowanym kosztem własnym tych towarów księgowana jest na stronie Ma 176. Zapisy na stronie Wn konta 175 dokonywane są w korespondencji:

- 1) z kontem 171 „Wyroby gotowe“ — za planowany koszt własny towarów znajdujących się we własnej sieci handlowej,
- 2) z kontem 176 „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w sieci handlowej“ — z tytułu różnicy

między ceną ewidencyjną towarów własnej produkcji a planowanym kosztem własnym.

Konto 175 uznawane jest za planowany koszt produkcji towarów sprzedawanych w korespondencji z kontem 191 „Sprzedaż wyrobów“ za różnicę między ceną ewidencyjną (towarów) a planowanym kosztem produkcji w korespondencji z kontem 176 „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w sieci handlowej“.

Ponadto konto to uznawane jest za manka, ubytki i straty w korespondencji z kontem 076 „Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat“. W tym przypadku na konto 076 przenosi się rzeczywisty koszt własny z uwzględnieniem odchylenia ewidencjonowanych na koncie 176.

176 — Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w sieci handlowej.

Na koncie 176 księguje się różnice między rzeczywistym kosztem produkcji towarów znajdujących się w sieci handlowej a ich ceną ewidencyjną. Układ analityczny tego konta powinien umożliwić wydzielenie na osobnej karcie (w osobnym rejestrze, w osobnej rubryce) odchylenia między planowanym a rzeczywistym kosztem produkcji towarów ewidencjonowanych na koncie 175.

Konto 176 uznaje się:

- 1) w ciężar konta 175 „Towary w sieci handlowej“ — za różnicę między ceną ewidencyjną towarów przekazanych z magazynów fabrycznych do punktów sprzedaży własnej sieci handlowej a planowanym kosztem produkcji tych towarów,
- 2) w ciężar konta 172 „Odchylenia od kosztów planowanych“ — za różnicę dodatnie między planowanym i rzeczywistym kosztem produkcji towarów ewidencjonowanych na koncie 175 — przez różnicę dodatnią rozumie się różnicę między kosztem planowanym a rzeczywistym w wypadku, kiedy koszt rzeczywisty jest mniejszy niż planowany),
- 3) w ciężar konta 191 „Sprzedaż wyrobów“ — za różnicę ujemne (koszt rzeczywisty większy od planowanego) dotyczące wyrobów sprzedanych we własnej sieci handlowej.

Konto 176 obciąża się:

- 1) na dobro konta 172 „Odchylenia od kosztów planowanych“ — za różnicę ujemne między planowanym i rzeczywistym kosztem produkcji towarów ewidencjonowanych na koncie 175,
- 2) na dobro konta 175 „Towary w sieci handlowej“ — za różnicę między ceną ewidencyjną towarów sprzedawanych a ich planowanym kosztem produkcji,
- 3) na dobro konta 191 „Sprzedaż wyrobów“ — za różnicę dodatnie między planowanym i rzeczywistym kosztem produkcji wyrobów sprzedanych.

Ponadto przy mankach, ubytkach i stratach spisanych z konta 175 na konto 076 następuje zniesienie odchylenia ceny ewidencyjnej od rzeczywistego kosztu własnego.

179 — Towary wysłane i usługi wykonane.

Na koncie tym ewidencjonuje się w końcu okresu sprawozdawczego (miesiąca) wszelkie towary wysłane i usługi wykonane, a jeszcze nie-sprzedane. Za moment sprzedaży uważa się moment wysłania faktury do inkasa lub bezpośrednio do odbiorcy (przy fakturach poza inkasowych).

Wartość produkcji towarowej, świadczonej na rzecz inwestycji, remontów kapitalnych i gospodarki nieprze-

mysłowej nie podlega ewidencji na tym koncie, ponieważ sprzedaż jej następuje w chwili przekazania.

Konto 179 obciąża się w końcu okresu sprawozdawczego:

- 1) na dobro konta 171 „Wyroby gotowe“ — za planowany koszt własny wyrobów gotowych wysłanych, a nie sprzedanych,
- 2) na dobro konta 165 „Wykonanie planu kosztów własnych produkcji towarowej“ — za planowany koszt własny (bądź za koszt własny wg kosztorysu) wykonanych a nie sprzedanych usług,
- 3) na dobro konta 132 „Opakowania“ — za wysłane opakowania, które będą uwidocznione w osobnej pozycji faktury (wg ceny ewidencyjnej),
- 4) na dobro pozostałych kont rozdziału XI — za wysłane materiały odstępowane odpłatnie osobom trzecim.

Konto 179 uznaje się w następnym okresie sprawozdawczym w momencie sprzedaży w ciężar odpowiednich kont rozdziału XVI za planowany koszt własny sprzedanych wyrobów i usług oraz cenę ewidencyjną sprzedanych opakowań i materiałów.

Jednocześnie z tym zapisem uznaje się odpowiednie konta sprzedaży w ciężar kont rozdziału VI.

Rozdział XV — Podatek obrotowy i koszty związane ze sprzedażą.

Rozdział XV obejmuje następujące konta:

- 181 — Podatek obrotowy i od operacji nietowarowych,
182 — Koszty składnic,
183 — Inne koszty sprzedaży.

181 — Podatek obrotowy i od operacji nietowarowych.

Na koncie 181 księguje się podatek obrotowy i od operacji nietowarowych, przypadający od sprzedanych wyrobów i usług. Zapisy przeciwstawne przyjmuje konto 081 „Rozrachunki z tytułu podatków, danin i opłat“. Konto 181 zamyka się przez przeniesienie w końcu roku w odpowiednich częściach jego salda na konta sprzedaży.

182 — Koszty składnic.

Na koncie 182 księguje się prowizje należne składnicom, jeżeli prowizje te na zasadzie obowiązujących przepisów obciążają przedsiębiorstwa przemysłowe.

Obciążanie konta 182 następuje w zasadzie w korespondencji z kontem 074 „Inne należności i zobowiązania“. Sumy zebrane na koncie 182 przenosi się w końcu roku na odpowiednie konta sprzedaży.

183 — Inne koszty sprzedaży.

Na koncie 183 księguje się koszty transportu i ekspedycji wyrobów, usług i materiałów (o ile tego rodzaju koszty obciążają zgodnie z warunkami umowy dostawcy) oraz wszelkie inne koszty, wliczane na podstawie instrukcji branżowych do kosztu własnego sprzedaży. Przykładowo mogą to być:

- 1) koszty reklamy i propagandy mającej na celu podniesienie konsumpcji wyrobów przedsiębiorstwa (koszty związane z udziałem przedsiębiorstwa w targach, wystawach itp.),
- 2) koszty badań zmierzających do zmiany lub ulepszenia dotychczasowych metod produkcji, koszty ustalania branżowych standardów na wyroby i opakowania, koszty zastosowania surowców zastępczych itp., o ile wymienione badania nie przyniosły oczekiwanego efektu i o ile nie były pokryte ze specjalnych funduszy.

Sumy zebrane na koncie 183 przenosi się w końcu roku na odpowiednie konta sprzedaży z tym, że koszty transportu i ekspedycji dotyczące salda towarów ewidencjonowanych na koncie 179 „Towary wysłane i usługi wykonane“ wykazuje się w bilansie w pozycji „Nakłady przyszłych okresów“.

Rozdział XVI — Sprzedaż.

Rozdział XVI obejmuje następujące konta:

- 191 — Sprzedaż wyrobów,
- 192 — Sprzedaż wyrobów produkcji ubocznej,
- 195 — Sprzedaż usług,
- 196 — Sprzedaż materiałów.

Konta rozdziału XVI służą do ujęcia sprzedaży wyrobów, usług i materiałów. Ponieważ za moment sprzedaży przyjmuje się moment wezwania nabywcy do uiszczenia należności, księgowania na kontach tego rozdziału dokonuje się bądź w chwili oddania faktury na inkaso, bądź — w wypadkach rozliczeń pozainkasowych — przy wysłaniu jej bezpośrednio do odbiorcy, względnie z chwilą wpłaty pieniędzy przez odbiorcę (przy sprzedaży gotówkowej).

191 — Sprzedaż wyrobów.

Konto 191 służy do ujęcia sprzedaży wyrobów produkcji podstawowej i pomocniczej (z wyjątkiem wyrobów produkcji ubocznej z odpadków).

W ciężar konta 191 księguje się:

- 1) w końcu miesiąca — fabryczny koszt własny sprzedanych wyrobów,
- 2) w końcu roku:
 - a) odpowiednią część kosztów składnic i innych kosztów sprzedaży,
 - b) odpowiednią część podatku obrotowego,
 Fabryczny koszt własny wyrobów księgowany jest w dwóch pozycjach:
 - 1) planowany fabryczny koszt własny,
 - 2) odchylenie od kosztu planowanego.
 Na dobro konta 191 księguje się:
 - 1) przy sprzedaży na zewnątrz — sumę wynikającą z oddanych do inkasa lub wysłanych odbiorcom faktur (w wypadkach rozliczeń pozainkasowych),
 - 2) przy sprzedaży na rzecz inwestycji, remontów kapitalnych i gospodarki nieprzemysłowej — wartość wyrobów wg odpowiednich dokumentów wewnętrznych.

Konto 191 zamyka się w końcu roku przez przeniesienie jego salda (ostateczny wynik sprzedaży) na konto 201 „Straty i zyski“.

W ciągu roku wynik sprzedaży wykazuje się poksięgowo w sprawozdaniu dotyczącym strat i zysków.

Urządzenia analityczne winny umożliwić ujęcie sprzedaży wg następujących kierunków:

- a) poza przedsiębiorstwo,
- b) na rzecz inwestycji i remontów kapitalnych,
- c) na rzecz gospodarki nieprzemysłowej.

192 — Sprzedaż wyrobów produkcji ubocznej.

Na koncie 192 wykazuje się sprzedaż wyrobów, wykonanych z odpadków jako produkcja uboczna.

Zasady działania tego konta są analogiczne do podanych przy koncie 191 „Sprzedaż wyrobów“.

195 — Sprzedaż usług.

Na koncie 195 wykazuje się sprzedaż usług. Zasady

działania tego konta są analogiczne do podanych przy koncie 191 „Sprzedaż wyrobów“.

196 — Sprzedaż materiałów.

Na koncie 196 wykazuje się sprzedaż materiałów, odstępowanych odpłatnie bądź sprzedawanych wraz z towarami (opakowania). Zasady działania tego konta są analogiczne do podanych przy koncie 191 „Sprzedaż wyrobów“ z tym, że zużycie materiałów na rzecz inwestycji, remontów kapitalnych oraz gospodarki nieprzemysłowej nie przechodzi przez konto 196, a księgowane jest wprost z kont rozdziału XI na ciężar kont rozdziału II, bądź konta 167 „Gospodarka nieprzemysłowa“.

Rozdział XVII — Straty i zyski.

W rozdziale XVII występuje jedno konto — 201 „Straty i zyski“, na którym ujmuje się wyniki sprzedaży wyrobów, usług i materiałów, wyniki gospodarki nieprzemysłowej oraz wszelkie inne straty (zyski) nie wliczane do kosztów produkcji bądź sprzedaży, co umożliwia wykazanie ostatecznego wyniku działalności przedsiębiorstwa za rok sprawozdawczy.

Na koncie 201 księguje się w ciągu roku sprawozdawczego (zapisy typowe):

- 1) zyski (straty) z lat ubiegłych, ujawnione w roku, bieżącym,
- 2) podatek obrotowy od operacji z lat ubiegłych,
- 3) przedawnione należności i zobowiązania (spisywane za zgodą jednostki nadrzędnej),
- 4) wpływy z należności spisanych jako nieściągalne,
- 5) inne należności i zobowiązania (spisywane za zgodą jednostki nadrzędnej),
- 6) straty wywołane działaniem siły wyższej (wartość zniszczonych materiałów, towarów i wyrobów, koszty zapobiegania klęskom żywiołowym, koszty usuwania skutków działania siły wyższej itp.) po potrąceniu premii ubezpieczeniowej,
- 7) straty związane z doświadczeniami i próbami przeprowadzonymi na zlecenie władz, pod warunkiem, że te doświadczenia i próby nie dotyczyły produkcji bieżącego okresu bądź że nie były sfinansowane ze środków specjalnie na ten cel przeznaczonych,
- 8) nakłady na uruchomienie nowej produkcji, o ile została ona zaniechana,
- 9) straty z tytułu anulowanych zleceń,
- 10) straty wywołane przestojami,
- 11) koszty utrzymania nieczynnych zakładów lub wydziałów,
- 12) wpływy z dzierżawy nieruchomości bądź ruchomości (po potrąceniu kosztów uzyskania tych wpływów),
- 13) różnice między wysokością roszczenia a kosztem własnym zawinionych ubytków i mank,
- 14) nadwyżki (superaty) środków obrotowych,
- 15) drobne różnice spowodowane zaokrągleniem księgowanych kwot.

W końcu roku przenosi się na konto 201 wynik na gospodarce nieprzemysłowej (z konta 167) oraz zysk (stratę) na sprzedaży wyrobów, usług i materiałów (z kont rozdz. XVI).

Ostateczne saldo konta 201 wykazywane jest w bilansie, a po jego zatwierdzeniu i dokonaniu podziału zysku (pokrycia strat) — podlega przeksięgowaniu w księgach nowego roku na konto 031 „Fundusz statutowy“.